

Vilde Nes

Litjbuan - En dynamisk læringsarena

En analyse av hvordan man kan bruke Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk

Masteroppgave i Kulturminneforvaltning

Veileder: Aud Mikkelsen Tretvik

Mai 2023

Vilde Nes

Litjbuan - En dynamisk læringsarena

En analyse av hvordan man kan bruke Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk

Masteroppgave i Kulturminneforvaltning
Veileder: Aud Mikkelsen Tretvik
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Denne oppgaven markere slutten på et kapittel i livet mitt som student. Samtidig markerer oppgaven starten på et nytt kapittel i livet, med nye og spennende opplevelser utenfor skolebenken. Det har vært fem gode og minnerike år i Trondheim gjennom min studietid ved NTNU.

Jeg vil takke MiST for en lærerik praksisperiode, ikke minst de ansatte ved Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum som har tatt meg godt imot og gledelig stilt til intervju. En spesiell takk til museumspedagog Christina Rørvik Søhol.

Jeg vil også takke min veileder Aud Mikkelsen Tretvik for nyttige tilbakemeldinger og gode råd.

Til slutt vil jeg takke familie og venner som har vært der for meg når det har blitt tøft. Ikke minst må jeg rette en stor takk til min mor som har lest gjennom oppgaven med meg og hjulpet meg med rettskriving.

Innhold

1 Innledning	1
1.1 Problemstilling.....	1
1.2 Avgrensning	2
1.3 Teoretisk utgangspunkt	2
1.4 Kilder og metode	3
1.5 Oppgavens struktur.....	3
2 Teori	4
2.1 Immateriell kulturarv	4
2.1.1 UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven	4
2.1.2 Tradisjonelt håndverk.....	5
2.2 Tradisjonshåndverkets kunnskapsdimensjon.....	5
2.2.1 Handlingsbåren kunnskap	5
2.2.2 Taus kunnskap.....	6
2.2.3 Kunnskap <i>i, om og gjennom</i>	7
2.3 Museet og immateriell kulturarv	8
2.3.1 Museumsdefinisjonen	8
2.3.2 Vern av den immaterielle kulturarven	8
2.3.3. Museet som læringsarena.....	9
2.4 Skolens rolle	9
2.4.1 Skolen og immateriell kulturarv	9
2.4.2 Læreplanverket - Kunnskapsløftet 2020	10
2.4.3 Tre relevante fag	11
2.5 Læringsteori.....	13
2.5.1 Læring og læringsarena.....	13
2.5.2 Formell, uformell og ikke-formel læring	13
2.5.3 Læring gjennom erfaring	14
2.5.4 Sentrale rammeverk – behaviorismen og konstruktivismen.....	14
2.6 Mange erfaringer i mange rom	15
2.6.1. Gardners mange intelligenser	16
2.6.2 Gardners «entry points».....	17
2.6.3 Motivasjon til å lære	17

2.7 Andre analyseverktøy	18
2.7.1 Den kontekstuelle læringsmodellen	19
2.7.2 HLO – Heritage learning framework	20
2.8 Oppsummering	21
3 Metode	22
3.1 Kvalitativt intervju	22
3.1.1 Utvalg	22
3.1.2 Gjennomføring	23
3.1.3 Oppfølgingsintervju	24
3.1.4 Transkribering	24
3.2 Dokumentanalyser	26
3.3 Litteraturstudier	27
3.4 Befaring og observasjon	27
3.5 Målgruppe	28
3.6 Metodekritikk	28
3.7 Oppsummering	29
4 Introduksjon av studieobjektet	30
4.1 Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum	30
4.2 Litjbuan	31
4.3 Museets formidlingsopplegg innen tradisjonshåndverk	32
4.4 Oppsummering	34
5 Analyse	35
5.1 Den personlige konteksten	35
5.1.1 Bruk av læreplan	35
5.1.2 Tilpasning til målgruppe	36
5.1.3 Forarbeid	37
5.1.4 Motivasjon for læring og ulike læremåter	37
5.2 Den fysiske konteksten	38
5.2.1. Formidlingsoppleggets fysiske kontekst	38
5.2.2 Bruken av den fysiske konteksten i formidlingsopplegget	40
5.3 Den sosiale konteksten	43

5.3.1. Formidlingsoppleggets fasilitatorer	43
5.3.2 Formidlingsoppleggets sosiale kontekst	45
5.4 Samlet diskusjon.....	47
5.4.1 Museumsopplevelsens tre kontekster.....	47
5.4.2 Formidlingsoppleggets potensielle læringsutbytte	48
5.4.2.1 Motivasjon til å lære.....	48
5.4.2.2 Læring gjennom en relevant kontekst	50
5.4.2.3 Mange erfaringer innen samme tema	51
5.4.2.4 Det potensielle læringsutbyttet.....	52
5.5 Oppsummering	53
6 Veien videre.....	55
6.1 Utbedring av museets nettside.....	55
6.2 Andre relevante fag.....	56
6.2.1 Hvilke elementer kan man innlemme i formidlingsopplegget?.....	57
6.2.2 Utfordringer og muligheter	58
6.3 Læringsarena for valgfag.....	60
6.3.1 Kulturarv	60
6.3.2 Praktisk håndverksfag	61
6.3.3 Mulige samarbeidsskoler	61
6.3.4 Forslag til gjennomføring av skoleopplegg for praktisk håndverksfag	63
6.3.5 Forslag til gjennomføring av skoleopplegg for kulturarv	64
6.4 En dynamisk læringsarena for tradisjonshåndverk.....	65
6.5 Oppsummering	66
7 Konklusjon og oppsummering	67
Litteratur og kilder	70
Vedlegg 1.....	76
Vedlegg 2.....	78

1 Innledning

Ved praksis hos MiST høsten 2022, fikk jeg innsikt i EØS-prosjektet «House of Arts and Crafts». Prosjektet er et internasjonalt utviklingsarbeid mellom ASTRA museum i Romania og museene i Sør-Trøndelag (MiST), hvor Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum og Rørosmuseet er de deltagende partene. Hensikten bak prosjektet er kunnskapsutveksling mellom museene for å styrke kunnskapen om og formidlingen av tradisjonshåndverk.¹

Gjennom prosjektet har MiST mottatt midler til restaureringen av 1600-talls markagården Litjbuan, som ligger i friluftsmuseet ved Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum.² Forvaltning og bevaring av den immaterielle kulturarven, deriblant håndverkstradisjoner, er en viktig del av arbeidet til Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum. Gjennom forvaltningen av tradisjonshåndverk er det et mål å skape økt forståelse og bevissthet om og rekruttering til tradisjonshåndverk. Prosjektet er mangfoldig, og i første del vil fokuset bli rettet mot formidling, restaurering og bevaring av tradisjonshåndverket til allmenheten og fagpersoner. Videre vil prosjektet rette seg mot forskning på bygningenes historie, samt utvikling av formidling- og læringstilbud om/ved Litjbuan og tradisjonshåndverk.³

1.1 Problemstilling

Ved fokuset på Litjbuan som en formidlingsarena for å skape innsikt og bevissthet om og rekruttering til tradisjonshåndverk, blir det relevant å se videre på bruken av gården som en læringsarena. Derfor har jeg formulert følgende problemstilling: *Hvordan kan man bruke Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk?* For å belyse sentrale temaer har jeg valgt følgende underspørsmål:

- Hva forstår vi med læringsarena for tradisjonshåndverk?
- Hvordan bruker museet Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk gjennom formidlingsopplegget *Fra skog til hus*?
- Hvordan legger museet opp til læring og et potensielt læringsutbytte gjennom formidlingsopplegget?
- Hvordan kan man videreutvikle bruken av Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk?

¹ Trøndelag Folkemuseum u.å.- i

² Riksantikvaren 2023

³ Trøndelag Folkemuseum u.å.- i

Det første spørsmålet vil jeg bruke for å definere Litjbuan som læringsarena, og hva jeg i denne oppgaven tar med inn under denne betegnelsen. Underspørsmål to og tre er rettet mot museets forutsetninger gjennom dagens bruk av Litjbuan i form av formidlingsopplegget *Fra skog til hus*. Det siste spørsmålet tar et fremtidsrettet preg og vil bli med på å skissere ideer til den mulige bruken av Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk, med et fokus på skoleopplegg for ungdomsskole.

1.2 Avgrensning

Det er mange retninger og vinklinger man kan rette seg mot med tanke på oppgavens problemstilling. I denne oppgaven blir bruken av Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk, rettet mot skoleopplegg for ungdomsskoleelever. Dette betyr at når jeg ser på museets bruk av Litjbuan som en læringsarena, er det rettet mot hvordan de bruker den i formidlingsopplegg for grunnskole. Dette er noe som også blir gjeldende når jeg skal se på hvordan man kan utvikle bruken av Litjbuan som læringsarena for tradisjonshåndverk. Her vil jeg rette fokuset mot utvikling av eksisterende formidlingsopplegg og muligheten for utvikling av nye skoleopplegg. Ved at det til nå bare har vært en av museets museumspedagoger som har hatt opplegget inn mot skole, blir bruken av Litjbuan som læringsarena for tradisjonshåndverk basert på denne personens beskrivelser og gjennomføring av opplegget.

1.3 Teoretisk utgangspunkt

Oppgaven er teoretisk rettet og forskningslitteratur har spilt en sentral rolle for å legge til grunn for relevante teorier, metoder og begrep. *The Museum Experience Revisited* av John Falk og Lynn Dierking har vært sentral for analysen av læringsarenaen. For å se på hvordan museet legger til rette for læring i formidlingsopplegget, har Merethe Frøylands bok *Mange erfaringer i mange rom: Variert undervisning i klasserom, museum og naturen* vært sentral. De generelle læringsutbyttene (GLO) som går under *Heritage learning framework* (HLO) har blitt viktige for å se på elevenes potensielle læringsutbytte. For å få en videre innsikt i formidlingsoppleggets sentrale elementer har også manuset *Fra skog til hus 2 timer - med barking og pjål* vært et gjeldende dokument.

1.4 Kilder og metode

Jeg har hatt en kvalitativ tilnærming i denne oppgaven gjennom intervju, dokumentanalyser, litteraturstudier, befarings og observasjon. I tillegg til teoretisk litteratur danner intervju et viktig informasjonsgrunnlag i oppgaven min. Jeg har videre brukt befarings og observasjon for å få en praktisk innsikt i det teoretiske grunnlaget jeg har fått fra relevant litteratur og intervju.

1.5 Oppgavens struktur

I del 2 vil jeg legge til rette for oppgavens teoretiske rammeverk. Del 3 tar for seg den metodiske fremgangsmåten for innhenting av informasjon brukt i denne oppgaven. Del 4 blir brukt for å introdusere studieobjektet for denne oppgaven, hvor museet og gården blir presentert, samt at det blir lagt til rette for dagens formidlingsopplegg. I del 5 analyserer jeg museets bruk av den personlige, fysiske og sosiale konteksten i formidlingsopplegget *Fra skog til hus*. Deretter blir det drøftet hvordan museet legger opp til læring og et potensielt læringsutbytte. I del 6 tar jeg for meg hvordan man kan utvikle bruken av Litjbuan som læringsarena for tradisjonshåndverk, hvor jeg vil skissere noen forslag til veien videre. Del 7 blir oppgavens konklusjon og sammendrag.

2 Teori

I denne delen vil jeg presentere definisjoner, begreper og analyseverktøy som er sentrale for oppgavens helhet og forståelse.

2.1 Immateriell kulturarv

Oppgaven min retter seg mot tradisjonshåndverk, ved dette blir immateriell kulturarv en grunnsten i oppgaven min. I denne delen vil jeg se nærmere på dens betydning og relevans i samfunnet.

2.1.1 UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven

I 2007 ratifiserte Norge *UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven* fra 2003. Formålet bak konvensjonen er å verne immaterielle kulturuttrykk, noe som innebærer å synliggjøre, sikre respekt og annerkjennelse for berørte enkeltpersoners, grupper og samfunns immaterielle kultur. Ved at konvensjonen er et juridisk dokument på overnasjonalt nivå, blir det norske samfunnet gitt et viktig ansvar innen vern av den immaterielle kulturarven.⁴ En av de sentrale begrunnelsene for ratifikasjonen av konvensjonen, var at man ønsket et mer jevnbyrdig forhold mellom materiell og immateriell kulturarv. Ved å rette et større fokus på vern av den immaterielle kulturarven, vil man med tiden jevne ut det relativt ensidige fokuset som har vært rettet mot den materielle kulturarven.⁵

I *UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven*, blir immateriell kulturarv definert på følgende måte:

Immateriell kulturarv» betyr praksis, fremstillinger, uttrykk, kunnskap, ferdigheter – samt tilhørende instrumenter, gjenstander, kulturgjenstander og kulturelle rom – som samfunn, grupper og, i noen tilfeller, enkeltpersoner anerkjenner som en del av sin kulturarv. Denne immaterielle kulturarven, som er overført fra generasjon til generasjon, blir stadig gjenskapt av samfunn og grupper i relasjon til deres miljø, i samspill med naturen og med deres historie og gir dem en følelse av identitet og kontinuitet, noe som fremmer respekt for kulturelt mangfold og menneskelig kreativitet.⁶

⁴ ABM-utvikling 2010: 4

⁵ ABM-utvikling 2010: 13

⁶ Prop.73 (2005-2006): 2

2.1.2 Tradisjonelt håndverk

Immateriell kulturarv er delt inn i flere temaområder, i denne oppgaven er det temaområdet tradisjonelt håndverk som er i fokus. De andre er henholdsvis *Muntlige tradisjoner og uttrykk, Utøvende kunst, Kunnskap og praksis som gjelder universet og naturen, Sosiale skikker, høytidsfester og ritualer*.⁷ Blant de forskjellige temaområdene har tradisjonshåndverk den mest materielle formen. Dette gjennom at det immaterielle munnner ut i noe materielt. Eksempler på dette kan være klær, verktøy, husholdningsredskaper, smykker og musikkinstrumenter. Tradisjonshåndverkets immaterielle dimensjon er kunnskapene og erfaringene som er avgjørende for at de materielle objektene blir til. I Norge blir det gjerne skilt mellom husflid og håndverk, husflid kan knyttes generell håndverkskunnskap. Håndverk på den andre siden blir knyttet til et kunnskapsområde med spesialkunnskap.⁸ I denne oppgaven blir bruken av begrepet tradisjonshåndverk brukt om sistnevnte.

2.2 Tradisjonshåndverkets kunnskapsdimensjon

Gjennom oppgaven min vil jeg se på Litjbuane som en læringsarena for tradisjonshåndverk. Jeg må da også legge til rette for tradisjonshåndverks kunnskapsdimensjoner.

2.2.1 Handlingsbåren kunnskap

Tradisjonshåndverkets immaterielle dimensjon er knyttet til kunnskaper og erfaringen innen feltet. For å føre tradisjonene innen feltet videre er det viktig at man får en tradering av disse kunnskapene fra generasjon til generasjon, og fra person til person. Handlingsbåren kunnskap blir et viktig begrep for at denne traderingen skal skje. Ut fra ordets sammensetning er det kunnskap båret av handling, men hva innebærer dette egentlig?

Håndverk uttrykker seg først og fremst i håndverket, og kan deles i produktet og prosessen. Produktet er noe varig og stabilt over tid. Derimot er prosessen noe kortvarig, og når produktet er ferdig er den ikke lenger synlig. Produktet baserer seg på prosessens elementer av sansing, forståelse, handling, handlingsmønster og håndlag. Samtidig er ikke prosessen helt usynlig i produktet, i prosessen inngår også råvare, arbeidsplass, redskap og verktøy. Dette kan sette spor som kan være direkte eller indirekte synlig i produktet.⁹

⁷ ABM-utvikling 2010: 28

⁸ ABM-utvikling 2010: 41

⁹ Godal 2007: 15

Ved å knytte inn det immaterielle aspektet av begrepet blir prosessen et viktig kunnskapsmedium. Karakteristiske trekk ved håndverkskunnskap er at kunnskapen ligger i prosedyrer hvor man kobler mål, teknikk og handlingsmønster, dette er noe som er vanskelig å forklare, men som er ganske lett å herme etter med kroppen. Kunnskapen om hvordan noe gjøres ligger i prosedyren, som igjen blir forvaltet av tradisjonsbæreren.¹⁰

2.2.2 Taus kunnskap

Formidlingen av tradisjonshåndverk er ikke avhengig av forklaring, og er gjerne noe som går lettest uten. Det er enkelt å se, herme og være med på det som blir gjort, det er mye som kan formidles uten at det blir sagt et ord.¹¹ Gjennom dette kan man også dra inn begrepet taus kunnskap. Begrepet blir definert som «en type kunnskap som ikke fullt ut kan artikuleres ved hjelp av ord og setninger. Taus kunnskap tilegnes gjennom handling og vises i bruk». ¹² Jon Bojer Godal, håndverker og en sentral skikkelse innen utformingen av begrepet handlingsbåren kunnskap, bemerker at dette begrepet blir mer passende å bruke for dem som ikke er håndverkere selv. Det håndverkeren sa og gjorde var ikke forståelig. De så at det var noe som skjedde, men de hadde ikke noe ord for å forklare det. Det ble dermed nødvendig med et begrep som kunne forklare dette.¹³

Håndverkeren er heller ikke taus, han eller hun har språk som de bruker for å forklare hva de gjør. Fagspråket representerer et viktig virkemiddel i deres hverdag. På den andre siden møter man utfordringen ved at de uttrykker seg på et språk som ikke er allment kjent. Man kan trekke paralleller til ord og begrep, Godal bruker begrepet *lydmønster* for å illustrere dette. Lydmønsteret blir ikke ord før man har fått en forståelse for betydningen av det. Man kan bruke ord uten å vite hva de betyr, men det er først når meningen av ordet blir klart at man forstår dets mening og kontekst.¹⁴ Gjennom denne oppgaven fokuserer jeg på ungdomsskoleelever, dermed blir bruken av begrepet *taus kunnskap* mest relevant. Hvordan elevene tilegner seg kunnskap innen tradisjonshåndverk vil også bli avhengig om elevene får kunnskap *i* eller *om* tradisjonshåndverk.

¹⁰ Godal 2007: 13

¹¹ Godal 2007: 13

¹² Gilje 2021

¹³ Godal 2007: 17

¹⁴ Godal 2007: 15

2.2.3 Kunnskap *i, om og gjennom*

Ved at tradisjonshåndverk er knyttet til kunnskaper og erfaringer, samt at det er gjennom dette en type handlingsbåren kunnskap, blir det viktig å etablere at man har både kunnskap *i* og *om*. Når man snakker om kunnskap *i*, viser det til praktiske ferdigheter. Aktørene er de reelle skaperne og bærerne av ferdighetene gjennom deres praktisering av dem, ferdighetene lever gjennom praktisering.¹⁵ Man kan si at kunnskap *i* viser til praktisk kunnskap, derimot har man teoretisk kunnskap gjennom kunnskap *om*. Hensikten bak kunnskap *om* er å forvalte kulturuttrykk gjennom formidling, forskning og dokumentasjon. Formålet med denne metodiske retningen er å ta vare på materialer for videre kunnskapsproduksjon. Gjennom blant annet film, bilder, brev, protokoller, intervjumateriale og originaldokumenter, kan man bevare kunnskapen for videre bruk.¹⁶ I sammenheng med tradisjonshåndverk er ikke immateriell kulturarv bare kunnskapen *om* et kulturuttrykk, kjernen finner man i prosessene, altså kunnskapen *i*.¹⁷

Den metodiske retningen i tilknytning kunnskap *om* er knyttet til kunnskapsproduksjon, gjennom konvensjonenes begrep av vern er dette ikke nok. På den andre siden er likevel historisk materiale relevant i forhold til konvensjonen, dette er fordi kunnskap *om* gjerne er en forutsetning for at kunnskap *i* videreføres.¹⁸ Dette kan også ses i sammenheng med at man i den norske ratifiseringen av konvensjonen legger vekt på at «målet må ikke være å «fryse» den immaterielle kulturarven på et bestemt stadium slik at den forblir mest mulig uforandret, men å se den i et dynamisk samspill med nåtidens mennesker».¹⁹ Samtidig er kunnskapen til tradisjonsbæreren sårbar, når han eller hun blir borte, forsvinner også kunnskapene de holdt på. Å skulle rekonstruere tapt kulturarv i etterkant er tid- og kostnadskrevende.²⁰

I denne oppgaven vil jeg knytte inne enda et begrep, kunnskap *gjennom*. I forhold til kunnskap *i* og *om* som er et ledd i traderingen av tradisjonshåndverket, får kunnskap *gjennom* kulturarven annen rolle. Det er blitt en utvikling i hvor man har begynt å lene seg mot å lære *gjennom* kulturarv, istedenfor å lære *om* kulturarv. Dette gjør at kulturarven nå i større grad får en instrumentell rolle i læringsprosessen.²¹ I denne oppgaven vil jeg bruke begrepet kunnskap

¹⁵ AMB-utvikling 2010: 24

¹⁶ ABM-utvikling 2010: 25

¹⁷ ABM-utvikling 2010: 41

¹⁸ ABM-utvikling 2010: 26

¹⁹ Prop. 73. (2005-2006): 6

²⁰ Falk 2013: 119

²¹ Hansen 2014: 8-9

gjennom både når det gjelder kulturarven, men også formidlingsoppleggets fysiske kontekst og aktiviteter.

2.3 Museet og immateriell kulturarv

Objektet jeg ser nærmere på, er knyttet til Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum. Museet blir da min hovedarena, og det blir gjennom dette relevant å se på museets rolle og ansvar når det kommer til forvaltningen av den immaterielle kulturarven.

2.3.1 Museumsdefinisjonen

I ICOMs museumsdefinisjon, oversatt av museene i Sør-Trøndelag, blir museet definert som følgende:

Et museum er en ikke-kommersiell, permanent institusjon i samfunnets tjeneste som forsker på, forvalter og formidler materiell- og immateriell kulturarv. Museene er åpne for publikum, tilgjengelige og inkluderende, og fremmer mangfold og bærekraft. De arbeider og kommuniserer etisk og profesjonelt med deltakelse fra/ i samhandling med samfunnet, og tilbyr varierte opplevelser for utdanning, fornøyelse, refleksjon og kunnskapsdeling.²²

Det blir lagt til rette i konvensjonen at vern av den immaterielle kulturarven er et samfunnsansvar. Gjennom denne museumsdefinisjonen blir det også lagt vekt på museets ansvar innen forvaltningen og vernet av den immaterielle kulturarven. Ikke minst legger den vekt på museets ansvar som en arena for læring, fornøyelse, refleksjon og deling av kunnskap.

2.3.2 Vern av den immaterielle kulturarven

I UNESCO konvensjonen blir vern definert som:

tiltak for å sikre den immaterielle kulturarvens levedyktighet, herunder det å kartlegge, dokumentere, forske, bevare, verne, fremme, styrke, videreføre, særlig gjennom formell og uformell utdanning, samt gjenopplive de ulike sidene ved denne arven.²³

Når det kommer til dette begrepet blir man gitt et bredt utvalg av vernegrep, dette gjør også at hver enkelt må velge vernebegrep ut fra institusjonens behov, målsettinger og forutsetninger. Museets prioriteringer innen feltet trenger ikke å være bundet av Kulturrådet, departementet eller konvensjonen. Man kan selv velge hvor man vil sette inn hovedinnsatsen. Man kan si at

²² Museene i Sør-Trøndelag 2022: 10

²³ Prop. 73. (2005-2006): 12-13

konvensjonen omfordeler makt, og gir mulighet til å være museum på nye måter.²⁴ I tilfellet av Sverresborg, Trøndelag Folkemuseums vern av tradisjonshåndverk, blir kunnskapsproduksjon gjennom restaurering og formidling sentrale punkter.

2.3.3. Museet som læringsarena

Gjennom museene kan barn og unge få unike læringserfaringer. Det blir lagt stor vekt på å ha et godt tilbud til det yngste publikumet. Innen besøk og formidling blir det arbeidet målrettet sammen med barnehager og skoler. I 2019 stod barn og unge for 2,22 millioner museumsbesøk, dette utgjør 21 % av de samlede besøkstallene til museene. Av besøk i tilknytning organisert undervisning var det 821 800 barn og unge som deltok. Gjennom utvidede opplæringstilbud kan forskjellige temaer løftes frem gjennom nye synsvinkler, dette kan vise sammenhenger og prosesser, samt inviterer barn og unge til dialog og refleksjon. Museet representerer gjennom dette en av de største aktørene innen utvidede opplæringstilbud.²⁵

2.4 Skolens rolle

Målgruppen jeg har valgt for denne oppgaven er i hovedsak ungdomsskoleelever. Som elever spiller skolen en sentral rolle i deres møte med kunst og kultur. Jeg vil derfor se nærmere på skolens rolle når det kommer til immateriell kulturarv, samt hvordan læreplanen blir et sentralt element i museets formidlingsopplegg.

2.4.1 Skolen og immateriell kulturarv

For barn og unges estetiske ferdigheter og opplevelser, spiller estetiske læringsprosesser og kreativt og skapende arbeide en sentral rolle. De praktiske og estetiske fagene kan legge til rette for varierte kunst- og kulturmøter. Gjennom møter med kunst og kultur kan barn og unge få innsikt i egen, samt andre gruppers tradisjoner og kulturer.²⁶ For å øke fremtidig deltagelse innen kulturarv, blir det viktig å vekke interessen for dette feltet blant dagens barn og unge. For å skape engasjement og forståelse overfor historien og betydningen den har i dagens samfunn, blir skolen en viktig aktør.²⁷

²⁴ Planke, Moe & Walle 2018: 12-13

²⁵ Meld. St. 23 (2020-2021): 62

²⁶ Meld. St. 18 (2020-2021): 95

²⁷ Meld. St. 16 (2019-2020): 36

Rollen skolen har innen å skape kulturell og historisk innsikt og forankring er også noe som blir vektlagt i det nye læreplanverket Kunnskapsløftet 2020. Kulturarv kan bli brukt mer aktivt i skolen, den kulturelle skolesekken (DKS) kan være et redskap for å oppnå dette potensialet. DKS kan være en fin måte å skape engasjement og bevissthet rundt ulike typer kulturarv, kulturmiljø eller lokale tradisjoner. På museenes side er det flere som har lange tradisjoner for formidlingsopplegg, noe som videre stimulerer til nysgjerrighet og læring. Man kan vekke interesse og engasjement ved å ta del i håndverk og praktisk arbeid.²⁸

Hvis man ser nærmere på mulighetene til å videreføre håndverkskunnskap, finnes det i dag mange utfordringer. En av disse utfordringene møter man i skoleverket på grunnskolenivå, hvor kunnskap *om* ser ut til å være viktigere enn kunnskap *i*. Ved en slik vektlegging blir det også vanskelig å tilegne seg kunnskap på et senere tidspunkt. Et eksempel man kan dra frem, er kunst- og håndverksfagene. I undervisningen av disse fagene blir nyskapende og kreative aspekter vektlagt, og overskygger da kunnskap og tekniske ferdigheter. Med en slik vektlegging får man gjennom kunst- og håndverksfagene bare et lite innblikk i kunnskapene *i* og forståelsen av det enkelte faget. En konsekvens av dette blir at man ikke lenger lærer mange av de grunnleggende kunnskapene man har innen håndverksteknikker. Det blir da også vanskelig å videre kunne gi opplæringstilbud for videregående og høyere utdanning.²⁹ Museene får da en viktig rolle gjennom sine formidlingsopplegg, og gir elevene nye innfallsvinkler i diverse fag i form av kunnskap *i*.

2.4.2 Læreplanverket - Kunnskapsløftet 2020

Læreplanen blir et sentralt element i utformingen av formidlingsopplegg for skoleelever. Dette er også noe som står sentralt for formidlingsoppleggene som tilbys ved Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum.³⁰ Læreplanverket er sentralt for den nasjonale styringen av opplæringens innhold. Den inneholder også den viktigste beskrivelsen av hvilken kompetanse elevene skal utvikle.³¹

Innen læreplanen for hvert enkelt fag blir fagets kjerneelementer definert. Kjerneelementene består av sentrale uttrykksformer, kunnskapsområder, begreper, metoder og tankemåter innen faget. Innen faget er kjerneelementene det sentrale eleven skal lære for å kunne mestre og

²⁸ Meld. St. 16 (2019-2020): 36

²⁹ ABM-utvikling 2010: 41

³⁰ Trøndelag Folkemuseum u.å.- f

³¹ Meld. St. 28 (2015-2016): 9-10

anvende faget.³² I læreplanen har man også tre tverrfaglige temaer, disse legger vekt på at eleven skal arbeide med temaer eller problemstillinger som krever ferdigheter og kunnskaper fra flere fag. De tre tverrfaglige temaene består av *demokrati og medborgerskap*, *bærekraftig utvikling* og *folkehelse og livsmestring*.³³ Innen grunnskolen har man de følgende fagene: Norsk, engelsk, matematikk, samfunnsfag, naturfag, KRLE, musikk, kunst og håndverk, mat og helse, kroppsøving, fremmedspråk, utdanningsvalg og valgfag.³⁴

Når det kommer til valgfag på ungdomsskolen, er det i skoleåret 2022-2023 16 tilgjengelige valgfag.³⁵

Demokrati i praksis	Design og redesign	Friluftsliv	Fysisk aktivitet og helse
Idéer og praktisk forskning	Innsats for andre	Internasjonalt samarbeid	kulturarv
Medier og kommunikasjon	Praktisk håndverksfag	Produksjon for scene	Programmering
Reiseliv	Teknologi og design	Trafikk	Utvikling av produkter og tjenester

Selv om man har et stort utvalg, er det skoleeier som bestemmer hvilke valgfag skolen skal tilby, men er pliktet til å tilby minst to ulike valgfag hvert skoleår på hver skole. Valgfag er noe elevene skal ha gjennom hele ungdomsskolen, men de kan velge om de vil ha samme fag flere år på rad, eller et nytt et hvert år.³⁶

2.4.3 Tre relevante fag

Når det kommer til bruken av Litjbuane som en læringsarena for tradisjonshåndverk, er det tre fag jeg vil rette meg mot når det kommer til utviklingen av formidlingsopplegget. De følgende

³² Meld. St. 28 (2015-2016): 34

³³ Meld. St. 28 (2015-2016): 37-39

³⁴ Meld. St. 28 (2015-2016): 47

³⁵ Utdanningsdirektoratet u.å. - a

³⁶ Utdanningsdirektoratet 2020

fagene er *kunst og håndverk*, valgfaget *kulturarv* og valgfaget *praktisk håndverksfag*. Under *kunst og håndverk* blir fagets relevans beskrevet som følgende:

Kunst og håndverk er et sentralt fag for praktiske ferdigheter, kreativitet og refleksjon over visuell og materiell kultur. Gjennom å delta i estetiske prosesser skal elevene få erfaring med å forestille seg det som ennå ikke er, og et grunnlag for å medvirke i kultur- og samfunnsutvikling. Faget skal forberede elevene på et hverdags- og arbeidsliv som stiller krav om innovasjon, praktiske ferdigheter og evne til å gjøre estetiske og etiske valg. Samarbeid med lokalt kultur- og næringsliv skal bidra til å knytte elevenes skapende arbeid til aktuelle problemstillinger.³⁷

I læreplanen finner man kjerneelementene *kunst og designprosesser*, *visuell kommunikasjon*, *kulturforståelse* og *håndverksferdigheter*.³⁸

Det andre faget jeg vil ta for meg er valgfaget *kulturarv*, dets sentrale kjerneelementer er *vern for fremtiden* og *bruk av kulturarv*.³⁹ Dets relevans blir beskrevet som følgende:

Kulturarv handler om å få erfaring med og innsikt i ulike tradisjoner og handverk. Faget skal videre gi elevene innsyn i ulike sider ved og deler av kulturarv. Faget skal øg stimulere elevene til ta vare på kulturarv, gamle handverk og tradisjoner slik at disse kan leve videre i framtiden, øg som aktive yrke. I et samfunnsperspektiv skal faget bidra til å gi kjennskap til og toleranse for både minoritets- og majoritetskulturer.⁴⁰

Det siste faget jeg skal ta for meg er valgfaget *praktisk håndverksfag*. Dets kjerneelementer er *håndverksferdigheter* og *fra materialer og råvarer til ferdig produkt*.⁴¹ Valgfagets relevans er beskrevet som følgende i læreplanen:

Praktisk håndverksfag handler om å gi elevene praktiske erfaringer med ett eller flere håndverk. Gjennom å bruke ulike råmaterialer og verktøy skal elevene utvikle praktiske ferdigheter de trenger for å mestre håndverksoppgaver og å vedlikeholde og reparere verktøy og utstyr. Faget skal gi innblikk i håndverk som tradisjon og yrke, og det skal legges til rette for samarbeid med lokalt arbeidsliv.⁴²

³⁷ Kunnskapsdepartementet 2019

³⁸ Kunnskapsdepartementet 2019

³⁹ Kunnskapsdepartementet 2020a

⁴⁰ Kunnskapsdepartementet 2020a

⁴¹ Kunnskapsdepartementet 2020b

⁴² Kunnskapsdepartementet 2020b

2.5 Læringsteori

Ved bruken av læringsarena i problemstillingen min, samt fokuset på formidlingsopplegg til ungdomsskoleelever, får læring en sentral rolle. I denne delen vil jeg definere begrepene læring og læringsarena, samt legge til grunn for relevant læringsteori.

2.5.1 Læring og læringsarena

Begrepet læring kan være vanskelig å forstå, dette i den grad at dets mening kan være forskjellig i forhold til brukskonteksten.⁴³ I Medisinsk ordbok blir læring beskrevet som en prosess med tilegnelse av kunnskap og utvikling av ferdigheter.⁴⁴ Man kan se på læring som både en prosess og et resultat – prosessen handler om hvordan vi lærer, resultatet er hva vi får ut av å lære.⁴⁵

Ved at min problemstilling fokuserer på hvordan man kan bruke Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk, må det også forklares hva som blir lagt i begrepet læringsarena. I Stor norsk ordbok blir læringsarena beskrevet som «et miljø, forum eller sted for læring.»⁴⁶ I konteksten av denne oppgaven vil Litjbuan være min læringsarena, dette blir tolket som et miljø, samtidig viser ikke dette miljøet bare til tunet hvor gården står. Det inkluderer også det fysiske miljøet som man kan knytte til fortellinger om gården, samt restaureringen av den.

2.5.2 Formell, uformell og ikke-formell læring

Det finnes flere typer for læring, formell læring er en læringsform som for det meste foregår i en skolesammenheng. Denne formen for læring er fokusert på å kunne måle kunnskapen, gjennom blant annet karakterer, som et bevis på hva som har blitt lært. Ikke-formell læring skiller seg fra den formelles fokus på at kunnskapen skal være målbar. Den ikke-formelle læringen blir ikke evaluert, og oppstår i omgivelser hvor læring er tiltenkt og tilbudt, et eksempel på dette kan være guidede omvisninger. Uformell læring er læring som skjer utilsiktet, og man har heller ikke noe planlagt læringsutbytte.⁴⁷ Den uformelle læringen skjer hele tiden når vi tar til oss nye ting, dette kan være at vi møter nye mennesker, ting, temaer, materialer og miljøer.⁴⁸

⁴³ Hooper-Greenhill 2007: 32

⁴⁴ Læring u.å.

⁴⁵ Black 2012: 77

⁴⁶ Læringsarena u.å.

⁴⁷ Hansen & Zipsane 2017: 95

⁴⁸ Hansen 2014: 11

Det kan virke som det formelle utdanningssystemet og museene tilnærmer seg læring fra ulike perspektiver. På den andre siden kan begge feltene ta for seg alle de tre formene for læring, selv om utdanningssektoren i hovedsak tar for seg formell læring, har museet på sin side friheten til å rette seg mot flere.⁴⁹ Gjennom bruken av læreplan i skoleopplegg kan man se på museet som en forlengelse av den formelle læringen, samtidig er det ikke alle elementene av den formelle læringen som inngår i skoleoppleggene til museet.

2.5.3 Læring gjennom erfaring

Læring er noe som kan skje i mange forskjellige situasjoner, den viktigste av alle er virkelige møter, i virkelige miljø med virkelige ting. Å lære gjennom erfaringer har lenge blitt sett på som viktig, også innen museums læringen. Følelsene våre blir engasjerte gjennom erfaringer, og man nærmer seg kunnskapen på en umiddelbar og sensorisk måte.⁵⁰ Et annet begrep man nok har hørt på et tidspunkt, er «learning by doing» av John Dewey som var pedagog, filosof og psykolog.⁵¹ Dette punktet er også noe som museet legger vekt på i formidlingsopplegget sitt. Gjennom museets formidlingsopplegg får elevene et møte med tradisjonshåndverk i et ekte miljø, gjennom ekte ting.

2.5.4 Sentrale rammeverk – behaviorismen og konstruktivismen

Siden læring kan være et flyktig begrep blir det videre aktuelt å se på relevant læringsteori. I museet har man i større grad gått bort ifra behavioristiske læringsteorier, og lener seg nå heller mot teorier som vektlegger aktiv deltagelse.⁵² Læringsteoriene innen behaviorismen er i dag sett på som svært mangelfulle. Rammeverket inneholder flere antagelser, deriblant at den lærende kommer inn i læringssituasjonen og vet mer eller mindre ingenting. Etter at den lærende har gått gjennom en pedagogisk inngripen, skal de så gå ut av situasjonen og «vite» noe. Det man sitter igjen med av viten etter den lærende situasjonen, viser til det instruktøren har valgt ut at man skal lære. Rammeverket ser på de lærende som blanke ark, deres tidligere erfaringer, motivasjoner og interesser blir ikke sett på som relevant når det kommer til analysen av læringsprosessen.⁵³

⁴⁹ Hansen & Zipsane 2017: 95

⁵⁰ Hopper-Greenhill 2007: 36

⁵¹ Skagen 2022

⁵² Black 2012: 79

⁵³ Falk, Dierking & Adams 2006: 325

Museene har i større grad blitt klar over at de ikke lenger bare kan være en enveisformidler av kunnskap. Gjennom dette har de gått bort fra behavioristiske læringsteorier som støtter ideen om publikum som passive mottakere. De har heller begynt å støtte seg på læringsteorier som baserer seg på aktiv deltagelse. Aktiv deltagelse legger også premissene for at folk lærer på forskjellige måter. En av disse læringsteoriene er konstruktivismen.⁵⁴ Den konstruktivistiske læringsmodellen ser læring som en kontekstuell prosess.⁵⁵ Konstruktivismen baserer seg på at læring er en aktiv prosess, men den fokuserer på å generere utbytter. Når den lærende er aktivt involvert og reflekterer over sine erfaringer, vil de konstruere en egen forståelse av verdenen vi lever i, basert på det de allerede vet.⁵⁶ I konstruktivismen er læring i og fra museer ikke bare om hva museet ønsker at man skal lære. Det handler i like stor grad om hvilken mening den besøkende velger å gjøre ut av museumsopplevelsen.⁵⁷

I tilknytning konstruktivismen vil jeg trekke inne en relevant retning, Sosialkonstruktivismen, som er en retning innen sosiologi og andre samfunnsfag. Retningen kan føres tilbake til de to sosiologene Alfred Schutz og William Isaac Thomas. Essensen av sosialkonstruktivismen kan man knytte til synet på mennesket virkelighetsforståelse som noe formet av de kontinuerlige opplevelsene de har, situasjonene de befinner seg i og hvem de kommuniserer med.⁵⁸ Dette er også en retning museet retter seg mot i sine formidlingsopplegg, de baserer seg på et sosialkonstruktivistisk læringssyn.⁵⁹

2.6 Mange erfaringer i mange rom

Mange erfaringer i mange rom, er en pedagogisk plattform som har som mål å gi elevene mange erfaringer på flere læringsarenaer.⁶⁰ Den pedagogiske plattformen er utviklet av Merete Frøyland, hun er leder for Naturfagsenteret ved MN-fakultetet på UiO og har en doktorgrad i naturfagdidaktikk. Den pedagogiske plattformen ble først kalt for *mange erfaringer i mange settinger* (MEMUS), før den så ble omformulert til det den kalles i dag. Gjennom Frøylands bok *Mange erfaringer i mange rom: Variert undervisning i klasserom, museum og naturen*, blir den pedagogiske plattformen presentert i sin helhet. Ved utgangspunkt i Gardners teori om mange intelligenser (MI-teorien) og det pedagogiske

⁵⁴ Black 2012: 79

⁵⁵ Falk, Dierking & Adams 2006: 325

⁵⁶ Black 2012: 79-80

⁵⁷ Falk, Dierking & Adams 2006: 325

⁵⁸ Tjora 2020

⁵⁹ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, Trondheim, 19. april 2023

⁶⁰ Frøyland 2010: 8

rammeverket «Teaching for Understanding», tar hun for seg hvordan læreren kan i samarbeid med læringsmiljøer utenfor skolen planlegge sin undervisning, for å gi elevene best mulig utbytte av undervisningen. Hvor hun fokuserer på bruken av vitensentre, naturen og museer som læringsarenaer.⁶¹ I denne oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i teorier og metoder fra boken for å se hvordan man gjennom Litjbuane som læringsarena, kan legge til rette for læring og gi elevene mange erfaringer innenfor tradisjonshåndverk.

2.6.1. Gardners mange intelligenser

Psykologen Howard Gardner presenterer gjennom teorien om mange intelligenser (MI-teorien), at vi har et medfødt biopsykologisk potensial som består av flere likestilte intelligenser. Til nå har han identifisert åtte intelligenser og Frøyland beskriver de som følgende:⁶²

- **Språklig intelligens:** Er følsomhet for lyder, struktur, mening og funksjoner i språket.
- **Logisk-matematisk intelligens:** Er følsomhet for og evne til å skille logiske og numeriske mønstre, evne til å behandle lange resonnementskjeder.
- **Visuell-romlig intelligens:** Er evnen til å oppfatte den visuelt romlige verden nøyaktig.
- **Musikalsk intelligens:** Er evnen til å produsere og verdsette rytmer, tonehøyder og klangfarger.
- **Kroppslig-kinetisk intelligens:** Er evnen til å kontrollere kroppens bevegelser og håndtere objekter.
- **Naturalistisk intelligens:** Er evnen til å gjenkjenne og klassifisere objekter både fra flora og fauna.
- **Interpersonlig intelligens (sosial):** Er evnen til å forstå og reagere adekvat på stemning, temperament, motivasjon og ønsker hos andre mennesker.
- **Intrapersonlig intelligens:** Er tilgang til egne følelser og evnen til å skille mellom følelser. Kunnskap om egen styrke og svakhet.

MI-teorien er et godt rammeverk for å tenke ut og planlegge mange erfaringer innenfor alle mulige læringssituasjoner. Gardners visjon er at man skal kunne bruke MI-teorien til å finne hvert individs sterke sider, for deretter å bruke de sterke sidene som en bro til dem som

⁶¹ Frøyland 2010: 6-7

⁶² Frøyland 2010: 23-24

individet ikke er like sterk på. På den måten vil individet oppleve at de lykkes i noe, og vedkommende blir også gitt noen utfordringer.⁶³

2.6.2 Gardners «entry points»

Gardner legger vekt på at hvis det er et mål at alle skal forstå hva om undervises, må man ta i bruk flest mulig metoder. Dette er for å treffe hver enkelt elev som har ulik tilnærming til nytt stoff, samt gi hver enkelt elev mange erfaringer innenfor samme tema. Gardner foreslår følgende metoder, eller «entry points»:⁶⁴

Fortellende – finn relevante fortellinger som elevene kan bli kjent med.

Numerisk – inneholder temaet informasjon om størrelser, mengder, statistikk informasjon som elevene kan bli kjent med?

Logisk – inneholder temaet hypoteser, kan elevene formulere hypoteser som «hvis – så»?

Eksistensielt – Inneholder temaet filosofiske betraktninger?

Estetisk – kan temaet presenteres gjennom kunst?

Praktisk – kan elevene gjennomføre praktiske aktiviteter som hjelper dem belyse emnet?

Interpersonlig – er det perspektiver innenfor temaet som elevene kan løse gjennom gruppearbeid?

Man kan trekke paralleller med Gardners MI-teori og «entry points», hvor flere av punktene går på det samme og dermed kan man bruke disse punktene til å stimulere de ulike intelligensene.

2.6.3 Motivasjon til å lære

Når det kommer til motivasjon til å lære kan man dele det i indre motivasjon og ytre motivasjon. Ved indre motivasjon blir læringen eller aktiviteten holdt ved like på grunn av interessen for handlingen i seg selv, lærestoffet eller saken. Ytre motivasjon blir holdt ved like på bakgrunn av utsikten til å oppnå potensielle belønninger eller mål som er irrelevant for saken. Professor innen psykologi og utdanning Scott G. Paris har tatt for seg museum som læringsarena og satt opp seks komponenter som alle påvirker de besøkendes indre motivasjon for å lære: ⁶⁵

⁶³ Frøyland 2010: 28-30

⁶⁴ Frøyland 2010: 32-33

⁶⁵ Frøyland 2010: 35-37

1. **Konstruerer personlig mening:** Folke er mer motiverte hvis det som læres er personlig nyttig eller relevant.
2. **Opplever valgfrihet:** Ved å selv velge hva man vil lære, bruker de besøkende mer tid på å lære.
3. **Opplever det utfordrende:** Aktivitetene eller oppgavene må ikke være for lette eller for vanskelige.
4. **Opplever at de har kontroll:** Hvis man kan styre sin egen læringsprosess, har man et større læringsutbytte.
5. **Samarbeider om oppgaven:** Det kan være motiverende med sosialt samvær. Folk kan stimulere hverandres forestillinger, gi hverandre nye ideer, oppfordre til samarbeid, motivere til samtale og diskusjon.
6. **Opplever at læringen har konsekvenser:** Dette kan føre til selvtillit og stolthet over å mestre.

Ved å se videre på punktet om valgfrihet kan man rekke inn undervisningsoppleggenes struktur. Yael Bamberger og Tali Tal har begge en doktorgrad i realfagsutdanning, og de har gjennom undersøkelsen sin delt oppleggene i tre typer. Innen opplegg *uten valgfrihet* bestemmer museumspedagogen alt, dette innebærer tema, lokasjon i museet, gjenstandene som skal brukes, tiden som skal brukes, muligheten for kommunikasjon og i hvilken rekkefølge ting skal skje. Innen opplegg med *begrenset valgfrihet* bestemmer museumspedagogen en eller flere av oppleggets punkter, mens resten er opp til elevene. Det siste er opplegg med *fullstendig valgfrihet*, hvor elevene bestemmer alt selv. Innen undersøkelsen kom det frem at opplegg med *begrenset valgfrihet* gir et mer komplekst og effektivt læringsutbytte enn de to andre.⁶⁶

2.7 Andre analyseverktøy

Ved å bruke den pedagogiske plattformen *mange erfaringer i mange rom*, av Frøyland, tar jeg utgangspunkt i hvordan man kan gi elevene mange erfaringer innen samme tema, og hvordan man gjennom dette legger til rette for ulike måter å lære på. For å sette dette inn i en større kontekst vil jeg ta i bruk andre analyseverktøy, dette for å kunne se på museets forutsetninger gjennom bruken av Litjvuan som en læringsarena, samt hvordan man gjennom denne bruken legger opp til et potensielt læringsutbytte.

⁶⁶ Frøyland 2010: 103-105

2.7.1 Den kontekstuelle læringsmodellen

Den kontekstuelle læringsmodellen baserer seg på den konstruktivistiske læringsteorien. Læringsmodellen er utviklet av John Falk og Lynn Dierking. Falk er Emeritus Sea Grant professor innen Free-Choice læring og Lynn Dierking er Sea Grant professor innen Free-choice STEM læring. Modellen legger vekt på at det er ingen enkelt faktor som er ansvarlig for hva og hvordan vi lærer i et museum, ikke minst hva man tar med seg fra museumsopplevelsen.⁶⁷ Innen den kontekstuelle læringsmodellen har Falk og Dierking konseptualisert museumsbesøket som en interaksjon mellom tre overlappende kontekster: personlig kontekst, sosiokulturell kontekst og fysisk kontekst.⁶⁸ De tre kontekstene tar for seg det følgende:⁶⁹

- **Personlig kontekst:** Bakgrunnen for den personlige konteksten kan man knytte til hver besøkendes unike bakgrunn. Denne består av tidligere erfaringer, interesser, kunnskap, motivasjoner, tro og verdier. Dette blir videre med på å påvirke hvordan man ser på museets innhold og museet som en samfunnsinstitusjon.
- **Sosiokulturell kontekst:** Hver museumsopplevelse man har er del av den makro-sosiokulturelle konteksten til museene som sosiale institusjoner, og er formidlet gjennom mikro-sosiokulturelle interaksjoner med andre. Dette kan være blant annet ansatte, andre besøkende eller medlemmer av ens egen gruppe.
- **Fysisk kontekst:** Museet, med all dens arkitektur, objekter og fortolkningsmateriale, representerer de fysiske rammene som de besøkende frivillig velger å gå inn i og samhandle med. Selv om man ikke har besøkt museet frivillig, når man er inne, er det ofte en høy grad av frihet og valgmuligheter i forhold til hva man vil gjøre, diskutere og se på.

I denne oppgaven vil jeg bruke de tre dimensjonene som et utgangspunkt for å se på museets forutsetninger, ved å se på hvordan museet bruker de tre kontekstene i formidlingsopplegget *Fra skog til hus*. Innen den fysiske konteksten vil jeg se på hvilke fysiske elementer som blir innlemmet i formidlingsopplegget, samt hvordan de blir brukt. Innen den personlige konteksten vil jeg ta utgangspunkt i hvordan museet retter seg mot elevenes personlige agenda. Når det kommer til den sosiokulturelle konteksten, vil jeg bare fokusere på det sosiale

⁶⁷ Black 2012: 81

⁶⁸ Falk & Dierking 2013: 26

⁶⁹ Falk & Dierking 2013: 33

aspektet av formidlingsopplegget, dette grunnet at jeg ikke har snakket med elevene og dermed ikke kan si noe om deres kulturelle bakgrunn.

2.7.2 HLO – Heritage learning framework

For å kunne forstå utfallet av læring gjennom kulturarv, kan man ta i bruk *Heritage Learning Framework*. Rammeverket består av de fire delene: Key Competences (KC), Generic social outcomes (GSO), Generic Learning Outcomes (GLO) og Specific Learning Outcomes (SLO), til sammen kan man bruke de respektive begrepene til å diskutere kulturarvens læringsutbytte, dette blir også kalt HLO- Heritage Learning Outcomes.⁷⁰ På norsk blir de fire delene som følgende: Nøkkelkompetanser, generelle sosiale utbytter, generelle læringsutbytter og spesifikke læringsutbytter.

I denne oppgaven blir ikke alle punktene i HLO relevant for min analyse og jeg vil ta utgangspunkt i GLO. De *generelle læringsutbyttene* fokuser på effekten læring gjennom kulturarv har på individet, og er dermed noe subjektivt.⁷¹ De fem kategoriene er som følgende:⁷²

- ***Kunnskap og forståelse:*** Denne kategorien omhandler fakta og hvordan de forholder seg til hverandre. Dette inkluderer også forholdet mellom kultur, natur og mennesker.
- ***Ferdigheter:*** Omhandler de praktiske ferdighetene vi trenger for å gjennomføre en oppgave, samt kommunisere med andre medmennesker.
- ***Holdninger og verdier:*** Tar for seg hvordan vi som mennesker oppfatter verden, hva de tenker om andre institusjoner og mennesker, empati og motivasjon.
- ***Fornøyelse, inspirasjon og kreativitet:*** Dette har mye å gjøre med å ha det gøy, som å utforske ting, føle seg glad, bli overrasket og føle seg komfortabel i situasjonen.
- ***Aktivitet, oppførsel og progresjon:*** Handler om hva folk gjør, men hovedfokuset ligger i endringer av folks oppførsel, eller deres intensjon om å gjøre noe som et resultat av læringsopplevelsen.

I denne oppgaven vil jeg bruke den *generelle læringsutbyttene* for å se på det potensielle læringsutbyttet elevene kan få gjennom formidlingsopplegget *Fra skog til hus*.

⁷⁰ Hansen 2014: 8-9

⁷¹ Hansen 2014: 11

⁷² Hansen 2014: 12

2.8 Oppsummering

I denne delen har det blitt lagt til rette for oppgavens teoretiske rammeverk. Sentrale tematikker som har blitt tatt opp er immateriell kulturarv, tradisjonshåndverkets kunnskapsdimensjon, museet og immateriell kulturarv, skolen rolle og læringsteori. Videre har det blitt lagt til rette for analyseverktøyene som blir tatt i bruk i denne oppgaven. De gjeldene analyseverktøyene er den pedagogiske plattformen *Mange erfaringer i mange rom*, den kontekstuelle læringsmodellen og de *generelle læringsutbyttene* (GLO).

3 Metode

For å besvare problemstillingen min: *Hvordan kan man bruke Litjbuane som en læringsarena for tradisjonshåndverk* på best mulig måte, har jeg tatt i bruk ulike metoder. I denne delen tar jeg for meg valget av metoder som er bruk for å besvare problemstillingen og tilhørende underspørsmål.

3.1 Kvalitativt intervju

Problemstillingen min åpner opp for mange vinklinger, og for å kunne fastslå hvor jeg ville ta oppgaven videre, ble det nødvendig å etablere hvordan Sverresborg Trøndelag Folkemuseum har gjort det innen kunnskapsproduksjon av tradisjonshåndverk før, og hva situasjonen er i dag. Hovedtemaene som var av interesse var dokumentasjon, forskning og formidling innen tradisjonshåndverk på museet. Noe er å finne gjennom tilgjengelig litteratur, samtidig er det mye som er internt. Denne informasjonen er ikke alltid skrevet ned eller oppdatert, og det er de ansatte ved museet som sitter på erfaringene. Den beste måten å gjøre dette på var å gjennomføre intervjuer med relevante ansatte. Siden målet mitt var å gå i dybden innen spesifikke temaer, valgte jeg å bruke det kvalitative intervjuet. Hensikten med det kvalitative intervjuet er at man vektlegger betydning og går i dybden av sin valgte tematikk.⁷³

3.1.1 Utvalg

På grunn av tradisjonshåndverkets praktiske natur var det to hovedgrupper jeg måtte rette meg til, dette var håndverker og museumspedagog. Ved at mitt fokus er rettet mot Sverresborg Trøndelag Folkemuseum, ble det naturlig å velge intervjuobjekter derfra. Museet har ikke så mange ansatte å velge mellom når det kommer til håndverkere eller museumspedagoger. Gjennom praksisperioden min hadde jeg allerede kommet i kontakt med mange av dem, og nevnt muligheten for intervju. Dermed var det allerede etablert en forståelse for at jeg kunne kontakte dem for intervju på en senere anledning.

Hensikten bak intervjuene hadde to formål, det første var å få en innsikt i temaene dokumentasjon, forskning og formidling innen tradisjonshåndverk på museet. Det andre var å kartlegge hvor mye informasjon jeg hadde å jobbe med, samt utforske om det var andre

⁷³ Thagaard 2013: 17

tematikker som kunne være relevante. Dermed bestemte jeg meg for at det var sentralt at jeg valgte intervjuobjekter som kunne gi meg dybden jeg lette etter. Noen som kunne si hva museet har gjort før, samt noen som kunne si noe om hva museet gjør i dag. Gjennom dette var det ikke behov for et stort antall intervjuobjekter, og jeg bestemte meg for å sette antallet på maks 7.

Fra de ansatte på museet var det tre som stilte til intervju, to håndverkere og en museumspedagog. Jeg ble også klar over at det var en variasjon over hvor lenge hver ansatt hadde jobbet ved museet, og dermed ble det vanskelig for noen å si noe om hva museet har gjort tidligere. Min kontaktperson under praksis har tidligere jobbet en lang tid ved museet, samt har erfaring fra formidlingsavdelingen. Derfor ble hun mitt fjerde intervjuobjekt. Under min praksis ble jeg også tipset om noen jeg burde ta kontakt med tanke på temaet til masteroppgaven min, dette var også en tidligere ansatt ved museet. Denne personen har vært ansatt som håndverker ved museet, og er i dag foreleser for studiet tradisjonelt bygghåndverk ved NTNU. Jeg valgte da denne personen som mitt siste intervjuobjekt på bakgrunn av tidligere erfaring ved museet, samt nåværende erfaring med å lære bort tradisjonelt bygghåndverk.

3.1.2 Gjennomføring

Siden det var to grupper jeg rettet meg mot, hadde jeg valget om jeg skulle lage to separate intervjuguider. Dette var noe jeg omsider gikk bort ifra, tanken var at intervjuobjektene kunne sitte med erfaringer som går på andre felt enn sitt eget. Siden både håndverker og museumspedagog er involvert i formidlingen av tradisjonshåndverk, ville noen av spørsmålene også gjelde begge gruppene. Spørsmålene i intervjuguiden ble delt inn i tre hovedkategorier: dokumentasjon, forskning og formidling. Gjennom dette kunne de respektive gruppene svare på spørsmål fra sitt respektive felt, samt hvis de satt med kunnskap om noen av de andre temaene fikk de muligheten for å svare på det. Etter utformingen av intervju spørsmålene utformet jeg samtykkeskjema og meldte inn prosjektet til NSD. Etter at jeg hadde fått godkjent fra NSD, kontaktet jeg intervjuobjektene for å avtale tid for intervjuet. Jeg sendte også ut spørsmålene på forhånd så intervjuobjektene kunne forberede seg før intervjuet.

Jeg brukte et relativt strukturert opplegg for intervjuet mitt, dette gjennom forhåndsbestemte temaer og hovedspørsmål. Intervjuobjektet fikk bestemme hva de ville fortelle og hva de mente var relevant i forhold til spørsmålet. Samtidig hadde intervjuet hint av det ustrukturerte, i den grad at jeg utformet tilleggsspørsmålene etter hvert som nye tematikker eller interessante vinklinger ble dratt frem.⁷⁴ Samtidig hadde jeg bare fem intervjuer, ved at det var rettet mot to forskjellige grupper, samt spørsmål som gikk på både nåtid og fortid. Svarene fra intervjuene var ikke særlig sammenlignbare, derimot fikk jeg bredden jeg lette etter.

Jeg måtte også avgjøre hvordan intervjuet skulle dokumenteres. Metoden jeg tok i bruk ble lydopptak, dette var også noe som ble informert om i samtykkeskjemaet. De fikk valget om de ville at samtalen skulle tas opp eller ikke i samtykkeskjemaet. Fordelen med å gjør opptak av intervjuet er at alt som blir sagt blir bevart. Forskeren får også fokusere fullt og holdent på å holde flyten i samtalen i gang.⁷⁵ Målet med selve gjennomføringen av intervjuet var å skape en god og avslappet samtale med intervjuobjektene. Intervjuene ble gjennomført på arbeidsplassen til personene. På grunn av praktiske årsaker ble alle intervjuene av ansatte ved Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum holdt samme dagen. Siden to var håndverkere tilhørende samme avdeling var det et ønske om å gjøre et gruppeintervju, noe jeg sa ja til.

3.1.3 Oppfølgingsintervju

Gjennom intervjuene fikk jeg undersøkt hvor mye informasjon jeg hadde å jobbe med, samt relevante tematikker i tilknytning min problemstilling. På bakgrunn intervjuene fikk jeg valgt retningen jeg ville ta i denne oppgaven, som blir mot formidlingen av tradisjonshåndverk. Dette har gjort at det har blitt nødvendig med oppfølgingsamtaler gjennom mail, samt oppfølgingsintervju. Jeg har i etterkant av intervjuene vært i kontakt med både håndverkere og museumspedagog ved Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum gjennom mail. Det ble også gjennomført et oppfølgingsintervju med museumspedagogen, dette for å få i innsikt temaer som ikke ble nevnt i første intervju eller som jeg ville ha mer dybde i.

3.1.4 Transkribering

Ved at jeg tok lydopptak av intervjuene, sitter jeg også igjen med flere timer med rådata. Dette gjør det vanskelig å orientere seg i lydopptakene, derfor har det blitt nødvendig å renskrive

⁷⁴ Thagaard 2013: 97

⁷⁵ Thagaard 2013: 112

lydopptakene. For å få en systematisk og forståelig oversikt over det transkriberte materialet satte jeg opp et skjema delt i kolonner. Da satte jeg opp en kolonne for intervjueren og en for intervjuobjektet. Jeg satte opp skjemaet slik at raden under hver av kolonnene tilsvarte spørsmålet som ble stilt og svaret. På toppen av dokumentet satte jeg opp sted, dato og hvem som intervjues.

Under transkriberingen av materialet er det noen valg som må tas. Flere av de jeg har intervjuet snakket på dialekt. Siden jeg ikke skal studere språklige virkemidler eller forskjeller i språk, har jeg valgt å transkribere innholdet til bokmål. Jeg forstod også tidlig i transkriberingen at det var lite hensiktsmessig å transkribere ordrett, dette ved at det er en forskjell på tale- og skriftspråk. Setningene kunne flyte bra muntlig, men skriftlig kunne den samme setningen bli hakkete og vanskelig å forstå. Dette hadde gjerne å gjøre med hvordan setningene ble bygd opp med tilhørende pauser og digresjoner. Tonefallet som ble brukt i setningene hadde også noe å si for hvordan det som ble sagt ble forstått, derimot er det vanskelig å overføre dette skriftlig. Muntlig kan temaer skifte fort frem og tilbake uten at man nødvendigvis mister den røde tråden. I skrift må man mer hensiktsmessig å legge opp teksten slik at flyten og budskapet blir forståelig. Jeg har i størst grad transkribert ordrett hvor det er mulig, på de andre delene har jeg fokusert på at meningen av det som blir sagt er den samme, men gjennom et mer leselig språk.

Samtidig valgte jeg å ikke transkribere alt som ble sagt. Mange ganger responderer jeg bare med bekræftende lyder, eller andre utsagn for å vise til at jeg fulgte med og forstod det som ble sagt. Noen ganger var det også digresjoner, småsnakk og kommentarer i intervjuene som ikke hadde noe å gjøre med den relevante tematikken. Dermed har det blitt gjort et utvalg av digresjoner, småsnakk og kommentarer som har betydning for oppgaven.

Et annet tiltak jeg har gjort under transkriberingen er at jeg har satt beskrivelser i parentes. Dette er elementer som jeg har valgt å ta med for at det skal være enklere å forstå noen av kontekstene i intervjuet. For eksempel at jeg ser på intervju spørsmål, at det blir bladd i aktivtetshefter eller at det var latter eller en lengre pause mellom delene i et svar. Noen ganger ble det flere kommentarer eller svar under et spørsmål, både fra meg som intervjuer og fra intervjuobjektene. En del av denne bruken ble svært gjeldende i gruppeintervjuet. Ofte svarte en på spørsmålet, før den andre kom med et oppfølgingssvar. Dermed har jeg satt parentes med svar 1, 2 og 3, eller mer, for å vise til rekkefølgen av svarene.

En problematikk gjennom analyseringen av lydopptakene, er at det er jeg som forsker som sitter med definisjonsmakten. Gjennom intervjuene er intervjuobjektene med på å medvirke til hvilken informasjon som blir samlet inn. Derimot gjennom analyseringsfasen av den innsamlede informasjonen, er det forskeren som sitter med definisjonsmakten. Intervjuobjektet har ikke lenger noen direkte innflytelse over hvordan innholdet blir fremstilt. Dette innebærer at det ikke er før materialet foreligger, at intervjuobjektet får mulighet til å bedømme resultatet, på den andre siden blir det vanskelig å gjøre endringer i etterkant.⁷⁶ I tilknytning dette har jeg sendt det ferdig transkriberte materialet til intervjuobjektene for godkjenning. Gjennom dette fikk de muligheten til å rette på utsagn eller utdype ting de mente er uklart. Dette er for å forhindre at ukorrekte opplysninger kommer med i selve oppgaven, eller at det er ting som intervjuobjektet ikke vil ha med. Det var lite som ble nevnt i tilbakemeldingene, det fleste pekte på at det var noen navn eller ord som var skrevet feil. Jeg har så videre sendt utdrag av ferdig tekst med min tolkning av informasjonen til informantene for gjennomgang. I oppgaven kommer det meste av informasjonen som er brukt, fra intervju med museumspedagogen og dermed ble det bare sendt utdrag til henne.

3.2 Dokumentanalyser

For å videre belyse og svare på spørsmålene jeg stiller i oppgaven, har jeg tatt i bruk sekundærdata gjennom dokumentanalyser. Innen dokumentanalyser har man to idealretninger, det manifeste (induktiv) og det latente (deduktiv).⁷⁷ Ved at jeg er interessert i å undersøke et sett temaer og kategorier, valgte jeg å bruke deduktiv innholdsanalyse. Denne metoden kjennetegnes for å starte med teoretiske eller latente begreper, deretter jobber man seg gjennom tekstene til det manifeste.⁷⁸ Ved at det er noe forskjellige temaer og kategorier jeg vil ha innsikt i, er det ikke alle som deler de samme typene sekundærdata, derfor har det vært nødvendig å gjennomføre flere dokumentanalyser.

Det første temaet jeg utforsket var hvor mye informasjon man hadde om Litjbuan i arkivet til Sverresborg Trøndelag Folkemuseum. Siden jeg ville ha innsikt i en bygning på museet, tok jeg i bruk to typer arkiv, tegningsarkivet og bygningsarkivet. Tanken var at jeg ville finne ut hvor mye informasjon man hadde om Litjbuan, spesielt i tilknytning tradisjonshåndverk, og

⁷⁶ Thaagard 2013: 120-121

⁷⁷ Jacobsen 2022: 216

⁷⁸ Jacobsen 2022: 221-222

gjennom dette se om det var noe relevant informasjon jeg kunne bruke i oppgaven min. Kildene jeg jobbet med var bilder, tekst og plantegninger. Det ble derimot fort tydelig at det er lite informasjon om Litjbuane i arkivene, dermed er det mye man ikke vet om prosessen rundt flyttingen og oppsettingen av gården på tunet.

Det var ikke alle informasjonshull som ble dekket i intervju med museumspedagog. Derfor ble det nødvendig å bruke en annen metode for å besvare disse spørsmålene, det ble da gjort en dokumentanalyse av relevante manus. De aktuelle manusene er *Fra skog til hus 45 minutter* og *Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål*. Siden formidlingsoppleggene har blitt utviklet videre, er manusene ikke oppdatert. Samtidig skisserer de hovedtrekkene av hvordan formidlingsopplegget vil bli gjennomført i fremtiden. De sentrale punktene jeg på i manusene var hvilke tematikker som ble knyttet inn i formidlingsopplegget, samt hvordan man gjennom opplegget la opp til ulike aktiviteter. Manusene er tilnærmet like, bortsett fra at siden det ene retter seg mot et formidlingsopplegg på 2 timer, har det noen elementer ekstra. På grunn av dette er det manuset *Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål*, som blir bruk for innsikt i formidlingsoppleggets elementer i denne oppgaven.

3.3 Litteraturstudier

Oppgaven har en teoretisk innfallsvinkel og dermed har litteraturstudier vært en av de sentrale metodene. For å analysere hvordan museet bruker Litjbuane som en læringsarena for tradisjonshåndverk gjennom formidlingsopplegget sitt, har det vært sentralt å ta i bruk litteratur som kan belyse relevante teorier og analyseverktøy. *The Museum Experience Revisited* av Falk og Dierking har vært sentral for forståelsen av og bruk av den kontekstuelle læringsmodellen. Gjennom boken *Mange erfaringer i mange rom: Variert undervisning i klasserom, museum og naturen*, av Frøyland, blir den pedagogiske plattformen *Mange erfaringer i mange rom* presentert i sin helhet. Gjennom den pedagogiske plattformen har jeg fått relevante teorier og metoder som legger til rette for læring gjennom ulike metoder. Teksten *The heritage learning framework and the Heritage Learning Outcomes* av Hansen har vært sentral for innsikt i de *generelle læringsutbyttene* (GLO) og deres bruk.

3.4 Befaring og observasjon

For å få en innsikt i museets forutsetninger og en følelse av dets fysiske miljø, har jeg vært på flere befaringer i friluftsmuseet. For å videre få en innsikt i gjennomføring av

formidlingsopplegget har jeg observert to formidlingsopplegg. Det ene formidlingsopplegget var for en 4. klasse i løpet av min praksisperiode, det andre var et bli kjent opplegg for 7. klassinger som skal begynne i 8. klasse til høsten. I opplegget for 7. klassingen var lafteverksted en av stasjonene som de skulle ta del i. På grunn av tid og mulighet var det ingen anledninger for å observere et formidlingsopplegg for min utvalgte målgruppe. Samtidig har observasjon av gjennomføringen av formidlingsoppleggets generelle elementer gitt meg en praktisk innsikt og forståelse for opplegget som det er vanskelig å få gjennom bare det teoretiske.

3.5 Målgruppe

Ved at min problemstilling undersøker hvordan man kan bruke Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk, blir også oppgaven veldig bred. Derfor har jeg valgt å ta for meg en målgruppe jeg vil rette meg mot. Gruppen jeg tar for meg er ungdomsskoleelever, dette innebærer unge fra alderen 13-16.

Når det kommer til valg av målgruppe er det mange interessante vinklinger man kan ta, siden museet har mange målgrupper de når ut til. En vinkling var å ta for seg en gruppe som museet i stor grad ikke fokuserer på. Den andre vinklingen var å velge seg ut en av de målgruppene som museet har et stort fokus rundt. Dette var da barn og unge, som museet definerer som alderen 0-19. Siden et mål gjennom formidlingsopplegget er rekruttering til tradisjonshåndverk, ville jeg se på en gruppe hvor dette punktet er høyst aktuelt.

Ungdomsskolen er et punkt i livet til elevene hvor det skjer mye og man må begynne å velge hvor man vil gå i livet. Å ta steget inn i fagfeltet begynner allerede ved valget av linje på videregående, hvor tømmerlinjen er relevant. I denne oppgaven vil jeg ta for meg hvordan museet retter seg mot ungdomsskoleelever gjennom formidlingsopplegget, samt hvordan kan man utvikle opplegget vider med tanke på ungdomsskoleelever.

3.6 Metodekritikk

Intervjuene ble holdt i uke 3 og 4, på dette stadiet var det en del vinklinger og tematikker som ikke var avklart. Dette gjør at det i etterkant har blitt nødvendig å ta kontakt med noen av intervjuobjektene for å stille flere spørsmål i flere omganger. Hvis jeg hadde ventet en liten stund med å holde intervjuene kunne jeg fått avklart en del ting tidligere.

For en dypere forståelse for ungdomsskoleelevene og deres meninger om formidlingsopplegget, ønsker og læringsutbytte, hadde det vær ønskelig med intervju eller feltsamtaler. Samtidig som det hadde vært ønskelig å observer flere gjennomførelser av formidlingsopplegget, samt dets to ulike versjoner, for ungdomsskoleklasser. En utfordring med dette har vært tid, i den grad at jeg brukte lang tid på å etablere oppgavens retning. En annen side er at det er få ungdomsskoleklasser som har deltatt i formidlingsopplegget, og det har ikke vært noen som har deltatt så langt i år. Det har dermed ikke vært mulighet for å observere.

Siden formidlingsopplegget er i en utviklingsfase, er det bare en museumspedagog som har hatt ansvar for å gjennomføre det og dermed har erfaring og innsikt i opplegget. Dette betyr at hvordan opplegget blir gjennomført blir basert på en persons gjennomføring. Hvis ønskelig skulle man snakket med flere som har gjennomført opplegget. Dette for å få en mer nyansert innsikt i hvordan opplegget kan gjennomføres og de ulike vinklingene som kan tas, samt forskjellige erfaringer.

3.7 Oppsummering

I denne delen blir det lagt til rette for oppgavens metodiske grunnlag. For å besvare oppgavens problemstilling og underspørsmål har det blitt bruk forskjellige metoder. Intervju har blitt brukt å danne en forståelse for relevante tematikker for oppgaven, samt for å få innsikt i hvordan museet formidler tradisjonshåndverk gjennom Litjbuan. For å bygge videre på informasjonen fra intervjuet er det tatt i bruk teoretiske kilder, det har da blitt gjennomført en dokumentanalyser av arkivmateriale fra museets arkiv og tilgjengelige manus for formidlingsopplegget. Det har også blitt tatt i bruk litteraturanalyser for å legge til rette for relevant teori, metode og analyseverktøy. For å få en praktisk innsikt i læringsarenaen Litjbuan og formidlingsopplegget er det blitt gjennomført befaringer på museet, samt observasjon av formidlingsopplegg. For å avgrense oppgavens problemstilling har jeg rettet meg mot målgruppen ungdomsskole.

4 Introduksjon av studieobjektet

Her vil jeg gi en presentasjon av studieobjektet for denne oppgaven, Litjbuane. Ved at Litjbuane er del av friluftsmuseet til Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum, blir museet også presentert. Det vil bli gjort en introduksjon av museets tilgjengelige formidlingsopplegg rundt tradisjonshåndverk.

4.1 Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum

Allerede i 1909 begynte en gruppe Trondheimsborgere å samle inn det man så på som karakteristiske typer for eldre byggekunst. Dette ble det første initiativet for etableringen av et bygningshistorisk museum. I 1913 ble bygningsmuseet for Trondheim og Trøndelag stiftet, og året etter ble friluftsmuseet bygd opp rundt ruinene av kong Sverres middelalderborg. I dag er Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum, ett av landets største kulturhistoriske museer.⁷⁹ Museet er en del av regionens største kulturinstitusjon, MiST, som står for Museene i Sør-Trøndelag. MiST består i dag av 12 museer og 32 besøkssteder.⁸⁰

Innen museets samlinger kan man finne et omfattende historisk fotoarkiv, arkivmateriale, gjenstander og bygninger. Museet har 120 registrerte antikvariske bygninger, hvorav rundt 80 av dem satt er opp i friluftsmuseet.⁸¹ Gjennom temaene by, bygd og borg, forteller museet historien om Trøndelag og Trondheim helt fra 1100-tallet og frem til sent 1900-tallet. I byavdelingen møter man 1700- og 1800-talls trearkitektur som originalt har stått i Trondheim sentrum. Man finner også spennende interiør og levende tidsbilder.⁸² I bygdeavdelingen kan man blant annet vandre gjennom tun fra Meråker, Meldal og Oppdal. Museet har også enkeltstående bygninger i friluftsmuseet, en av disse er Haltdalen stavkirke fra 1170. I tillegg har museet en kystavdeling.⁸³ Til slutt har man Borgen som er ruinene etter borgen til kong Sverre.⁸⁴ Museet bruker flere av husene og utstillingene sine aktivt i ulike formidlingsopplegg.⁸⁵

⁷⁹ Trøndelag Folkemuseum u.å.- m

⁸⁰ Trøndelag Folkemuseum u.å.- l

⁸¹ Trøndelag Folkemuseum u.å.- m

⁸² Trøndelag Folkemuseum u.å.- d

⁸³ Trøndelag Folkemuseum u.å.- e

⁸⁴ Trøndelag Folkemuseum u.å.- b

⁸⁵ Trøndelag Folkemuseum u.å.- d

I tillegg til museets miljøutstillinger finner man museets hovedutstilling i publikumsbygget. Museets hovedutstilling, *Livsbilder*, tar for seg hverdagsliv fra 1850 frem til i dag.⁸⁶ Innad i publikumsbygget kan man også finne temporære utstillinger som *Bevare meg vel*, hvor man har valgt ut rundt 1500 objekter fra museets samlinger. Denne utstillingen kan ses på som et nåtidens raritetskabinett.⁸⁷ Man har også den temporære utstillingen *Bunad i hundre! Historia om trønderbunaden*, som tar for seg eksempler av trønderbunaden gjennom et århundre.⁸⁸ Et av museets formål er å ta vare på kulturgods fra det trønderske kulturområdet. Museet har over 100 000 enkeltgjenstander i samlingene sine, og rundt 5000 av disse er tilgjengelige for publikum, og kan finnes i faste og temporære utstillinger, samt i friluftsmuseet. Det blir også jevnlig lagt ut informasjon og foto av museets gjenstander på DigitaltMuseum.⁸⁹

4.2 Litjbuau

Litjbuau var en utkantsgård med skog og mark, også kalt markagard. Den stammer fra Meldal i Sør-Trøndelag, og lå i skogområdene mot Hølonda, øst for Meldalsbygda. Tunet bestod originalt av ni bygninger: Stuelåna, stabburet, fjøs, kornlåven, eldhuset, smie, badstue, vedskjul og utedo. Alle bygningene utenom vedskjulet og utedoen er i dag samlet på museumstunet. Gården ble tatt inn i museets samlinger i 1933, men ble ikke gjenreist på Sverresborg før i tidsrommet 1934-1937. Bygningene på museumstunet er plassert slik de var på tunet i Meldal, med unntak av at museumstunet er noe smalere.⁹⁰

Gården er for første gang nevnt i skriftlige kilder i 1664. Samtidig har gården vært i kontinuerlig forandring og byggene på gården er bygd til forskjellige tider. På 1700-tallet var det vanlig at hvert bygg hadde en egen funksjon. Fra midten av 1800-tallet derimot, ble det mer vanlig å bygge flere funksjoner sammen. På gården har hovedhuset karakter av et stuelån, og uthus er under samme tak.⁹¹

Gjennom EØS-prosjektet *House of Arts and Crafts* har MiST fått inn midler til restaureringen av Litjbuau. Første bygg ut i restaureringsprosessen er hovedhuset, Stuelåna. Hovedhuset har blitt bygd gjennom flere etapper, den eldste delen kan antast å stamme fra slutten av 1600-

⁸⁶ Trøndelag Folkemuseum u.å.- j

⁸⁷ Trøndelag Folkemuseum u.å.- a

⁸⁸ Trøndelag Folkemuseum u.å.- c

⁸⁹ Trøndelag Folkemuseum u.å.- g

⁹⁰ Trøndelag Folkemuseum u.å.- i

⁹¹ Trøndelag Folkemuseum u.å.- k

tallet. Gjennom 1700- og 1800-tallet har det gjennomgått flere påbygginger. Restaureringen vil være kilde til ny kunnskap, og museets håndverkere vil undersøke og studere byggetekniske detaljer og gjennom dette prøve å datere de ulike byggetrinnene.⁹² Per i dag er hovedhuset plukket ned, og blir restaurert bit for bit inne i museets laftehall, før det så blir plukket ned og satt opp igjen på husets grunnmur.

Gjennom arkivsøk kommer det frem av at det er svært lite informasjon om nedtakingen og oppsettingen av gården på museet. De eneste tilgjengelige kildene jeg har funnet utenom arkivmaterialet, er heftet *Kildene forteller: Livet på en markagard – Litjbuane* og teksten *Litjbuane gjennom historien: Markagarden Litjbuane, fra Meldal til Sverresborg*.⁹³ Samtidig gir disse to kildene mer innsikt i livet på gården, og hvem som bodde der. Hva de eventuelt fant under nedtaking og oppsetting av gården, samt valgene de tok, er ikke dokumentert. Gjennom restaureringen kan museet få ny inngående informasjon om byggene. Dette gjelder blant annet datering, byggeskikk og tradisjonshåndverk, men også innsikt i andre valg som ble tatt. Restaureringen blir også bakgrunnen for formidling av tradisjonshåndverk for barn og unge.

4.3 Museets formidlingsopplegg innen tradisjonshåndverk

Som en del av EØS-prosjektet «House of Arts and Crafts» skulle det utvikles lærings- og formidlingsopplegg om/ved tradisjonshåndverk og Litjbuane.⁹⁴ Som del av prosjektet ble *Fra skog til hus* utviklet som et formidlingsopplegg for grunnskole. En sentral del var at elevene fikk prøve å lafte sine egne hus gjennom laftesettet, samt at de ble vist redskaper.⁹⁵ Museet har også en versjon av opplegget hvor grunnskoleelever får prøve redskaper som pjal, bandkniv og ulike typer høvler. Til nå er ikke dette publisert som et tilgjengelig tilbud på museets nettsider.⁹⁶ At grunnskoleelever prøver redskaper gjennom formidlingsopplegget er noe som kan være aktuelt på sikt.⁹⁷

Formidlingsoppleggene som har blitt utviklet til nå og tilbys er:⁹⁸

- «Fra skog til hus» 1 time som gjennomføres for grunnskole, med museumspedagog, uten håndverker.

⁹² Trøndelag Folkemuseum u.å.- i

⁹³ Eggseth & Slettan 1985; Kolstad 2021

⁹⁴ Trøndelag Folkemuseum u.å.- i

⁹⁵ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

⁹⁶ Epost museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 28. april 2023

⁹⁷ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

⁹⁸ Epost museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 28. april 2023

- «Fra skog til hus» 2 timer som gjennomføres for grunnskole, med håndverker og museumspedagog.
- «Tradisjonshåndverk - lafteverksted» for det generelle publikum, kun demonstrasjon – med formidler.
- «Tradisjonshåndverk – fra skog til hus» som er et spesialtilbud til vg2 tømrerlinje. Med håndverker og museumspedagog.

Når det kommer til formidlingsoppleggets tematikk, er det lafteprosessen som står i fokus. For å formidle tradisjonshåndverk må opplegget lages rundt det håndverkerne gjør, hvor de er. Gjennom restaureringen av Litjbuan blir gården selve casen, formidlingen knyttes til restaureringen av gården og historien til byggene. Når restaureringen er ferdig, knytter man formidlingsopplegget til neste restaureringsprosjekt. Dette gjør at formidlingsopplegget er ambulerende.⁹⁹

I denne oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i formidlingsopplegget *Fra skog til hus*, for grunnskole, med og uten håndverker. Siden oppleggene fortsatt er i en utvikling- og utprøvningsfase, finnes det ikke et oppdatert manus. Selv om manuset ikke er oppdatert, inneholder det hovedtrekkene for hvordan opplegget vil bli gjennomført i fremtiden. I manuset *Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål*, blir målet for formidlingsopplegget beskrevet som følgende:

Håndverkstradisjoner er en viktig del av den immaterielle kulturarven som museet skal forvalte og bevare. Målet er å skape økt kunnskap og bevissthet om og rekruttering til tradisjonelt håndverk. Tradisjonshåndverk er mangfoldig da det omhandler bevaring, restaurering og formidling av tradisjonshåndverket til fagpersoner og til allmennheten. Vi formidler om tradisjonelt bygningshåndverk og forskning på bygningenes historie i vårt formidlingsopplegg. I dette opplegget vektlegges «learning by doing», en metode hentet fra John Dewey.¹⁰⁰

I denne oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i manuset *Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål*, samtale med museumspedagog, befaring av museet og observasjon, for å se på hvordan museet gjennom formidlingsopplegget bruker Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk.

⁹⁹ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹⁰⁰ Trøndelag Folkemuseum, Christina Søhol, manus *Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål*, 2022

4.4 Oppsummering

Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum et av landets største kulturhistoriske museer og blant de 80 antikvariske bygningen som står i friluftsmuseet, finner man 1600-talls markagården Litjbuan. Gjennom EØS-prosjektet har museet fått inn midler til restaurering av gården, og første bygg ut er hovedhuset, stuelåna. I tilknytting prosjektet skal det utvikles formidlingsopplegg om/ ved Litjbuan og tradisjonshåndverk. Formidlingsopplegget *Fra skog til hus* er utviklet på bakgrunn av dette, og er formidlingsopplegget jeg vil ta utgangspunkt i for analysen av hvordan museet bruker Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk. Analysen vil ta utgangspunkt i samtale med formidlingsoppleggets museumspedagog, manuset *Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjal*, befaring av museets områder og observasjon av formidlingsopplegg.

5 Analyse

I dette kapittelet vil jeg se på hvordan museet bruker Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk, gjennom formidlingsopplegget *Fra skog til hus*. Analysen vil basere seg på den kontekstuelle læringsmodellen av Falk og Dierking. Gjennom analysen vil jeg se på hvordan museet retter seg mot og bruker den personlige, fysiske og sosiale konteksten. Videre vil jeg se på hvordan museet gjennom formidlingsopplegget legger til rette for læring og et potensielt læringsutbytte.

5.1 Den personlige konteksten

Den personlige konteksten er en variasjon av erfaringer og kunnskaper, som blir med på å definere hvert individs agenda for museumsbesøket.¹⁰¹ Ved formidlingsopplegg for skoleklasser blir besøket arrangert i regi av skolen, det er ikke nødvendigvis elevenes valg om de vil besøke museet eller ikke. Det er her man møter en motsetning når man skal se på elevenes personlige kontekst ved museets formidlingsopplegg, det blir noen aspekter man ikke kan legge til rette for. Samtidig er det ikke umulig å få innsikt i elevenes personlige agenda. I denne delen vil jeg ta for meg hvordan museet retter seg mot dette i formidlingsopplegget.

5.1.1 Bruk av læreplan

Skolen danner et viktig grunnlag for elevenes kunnskaps- og erfaringsgrunnlag innen diverse fag og felter. Man kan dermed få innsikt i elevenes personlige kontekst gjennom deres skolegang. Hva elevene lærer på skolen, blir et viktig utgangspunkt for deres kunnskap, erfaring, forståelse og holdninger til et tema, noe som også vil forme deres forventninger til museumsbesøket. Selv om fagets innhold vil forme elevenes agenda, vil også andre erfaringer og kunnskaper komme oppå dette igjen. Man tilnærmer seg handlingsmulighetene på et museum innenfor rammene av sine interesser, behov og forventninger. Dette gjør at det er det er høyst usannsynlig at alle elevene i klassen har det samme formålet med museumbesøket.¹⁰²

Hvordan kan så museet legge til rette for både sin egen og elevenes agenda, samtidig som de skal gjennomføre et fagrelevant skoleopplegg, her blir læreplanen et viktig utgangspunkt. Læreplanen avgjør hvilke kjerneelementer elevene skal innom, og kompetansemål for hva

¹⁰¹ Falk & Dierking 2013: 27

¹⁰² Falk & Dierking 2013: 141

elevene skal kunne etter 10. klasse. Samtidig blir det opp til hver enkelt lærer i de relevante fagene å legge til rette for hva og hvordan elevene skal tilegne seg dette. Dette betyr at elevene fra skole til skole har forskjellige undervisningsopplegg, men at det er basert på de samme elementene i læreplanen. Ved å basere formidlingsoppleggene på elementer fra læreplanen har museet et nøytralt utgangspunkt, som da skal være relevant for alle skolene uansett undervisningsopplegg.

I samtale med museumspedagog blir det uttrykt at de jobber mye med læreplanen i formidlingsoppleggene sine. For å nå spesifikke målgrupper går de inn i planen og ser på hva som er relevant, samt hva de kan gjøre for å nå de enkelte læreplanmålene.¹⁰³ Oppleggene blir ikke tilpasset til hver gruppe/klasse, men det blir laget opplegg som kan gå under et eller flere fag i skolen, eller treffer de tverrfaglige målene i læreplanen.¹⁰⁴ Til nå er det få ungdomsskoler som har benyttet seg av formidlingsopplegget. Av relevante fag som opplegget kan gå inn under, er det til nå historiefaget som har blitt brukt som bakgrunn. Historiefaget består av de tre delene samfunnsfag, geografi og historie. Opplegget retter seg også mot de tverrfaglige temaene *bærekraftig utvikling og folkehelse og livsmestring*.¹⁰⁵

5.1.2 Tilpasning til målgruppe

Formidlingsopplegget er tenkt å treffe trinn over femte klasse, og innholdet kan tilpasses etter hvem som bestiller opplegget.¹⁰⁶ Museet er gode på å tilrettelegge og tilpasse formidlingsoppleggene sine. Museumspedagogen justerer dette etter hvilket nivå man skal legge seg på. En enkel måte de retter seg mot elevenes kunnskap og erfaring på, er at de spør hva de vet om tradisjonshåndverk fra før. Dette gir også museumspedagogen en innsikt i hvor nivået ligger.¹⁰⁷ Ved at museet tilpasser opplegget til den aktuelle målgruppen, kan museet gi elevene innhold som passer til deres ferdighets- og kunnskapsnivå.

Samtidig kan det være store forskjeller når det kommer til selve ungdomsskoleklassene og skoletrinnene. I samtale med museumspedagogen delte hun litt av den innsikten hun har fått gjennom å jobbe med ungdomstrinnet. Åttendeklassingene er de minste på ungdomsskolen og prøver å finne ut hvem de er. De er gjerne litt mer stille og sjenerte, og det er mer farlig å si

¹⁰³ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. januar 2023

¹⁰⁴ Epost museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 14. april 2023

¹⁰⁵ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹⁰⁶ Epost museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 28. mars 2023

¹⁰⁷ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. januar 2023

feil. Niendeklassinger er gjerne mer rebelske, de vil utforske og teste grenser. Når det kommer til tiendeklassingene er det de som gjerne vil gjøre det riktig, de blir utålmodige, men vil få med seg alt fordi det kan jo komme på en eksamen. Samtidig har man de som er stikk motsatt i disse gruppene.¹⁰⁸ Et poeng er nok at hver klasse er ulik på hver sin måte, samt at hvilket trinn de tilhører har litt å si om deres behov og oppførsel. På bakgrunn av dette er det viktig at man tilpasser til målgruppen.

5.1.3 Forarbeid

Selv om det elevene lærer i det relevante faget blir med på å forme deres forventninger for museumsbesøket, kan det fortsatt være utfordrende å treffe alles agenda. Museet kan påvirke elevenes gjennom tilgjengelig forarbeid klassen kan ta i bruk. Forarbeidet kan brukes som en måte for å redusere dissonansen mellom elevenes agenda og museets, og gjennom dette øke sjansen for at begge agenda blir tilfredsstillende.¹⁰⁹ Per dags dato har ikke museet noe forarbeid for formidlingsopplegget, bakgrunnen for dette er at det ikke har vært tid. Samtidig peker museumspedagog på at istedenfor å ha forarbeid, foretrekker hun å ha anslaget på museet. Da får hun mulighet i fellesskap med elevene å åpne tankene deres, og man unngår at de kommer med forhåndsdefinerte begreper.¹¹⁰

Forarbeidet kan også ha en annen effekt i den grad at det forbereder elevene for selve museumsbesøket. For barn kan museet være en ny og uvanlig opplevelse, dette gjør at det er fort at alt fokuset og energien til elevene blir brukt på å ta inn de nye omgivelsene, istedenfor å fokusere på det som blir vist og fortalt.¹¹¹ Ved at anslaget blir holdt på museet kan dette være med på å forberede elevene for resten av besøket, samt bli med på å påvirke elevenes agenda for formidlingsopplegget.

5.1.4 Motivasjon for læring og ulike læremåter

Hvordan elevene foretrekker å lære er noe som går under den personlige konteksten.¹¹² Ved bruken av ulike læremåter i formidlingsopplegget kan museet rette seg mot elevenes foretrukne læremåter, og stimulere elevenes indre motivasjon for å lære. Gjennom Gardners «entry points» kan man identifisere tre sentrale læremetoder som er fremtredende i

¹⁰⁸ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹⁰⁹ Falk & Dierking 2013: 98

¹¹⁰ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹¹¹ Falk & Dierking 2013: 140

¹¹² Falk & Dierking 2013: 27

formidlingsopplegget. Dette er læremetoder rettet mot en praktisk, interpersonlig og eksistensiell vinkling. Av de seks komponentene som påvirker den indre motivasjonen for læring av Scott Paris, har jeg identifisert følgende punkter i opplegget: valgfrihet, kontroll av egen læring, utfordringer, og samarbeid. Hvordan museet retter seg mot elevenes indre motivasjon og ulike læremåter vil jeg drøfte videre i del 5.4.2.1 og 5.4.2.3.

5.2 Den fysiske konteksten

Falk og Dierking beskriver museets bygninger, gjenstander, utstillinger og fortolkningsmateriale, som en fysisk setting de besøkende tar del i.¹¹³ I denne delen vil jeg se på hvordan museet bruker den fysiske konteksten i formidlingsopplegget *Fra skog til hus*. Jeg vil først se på hvilke elementer museet innlemmer i den fysiske konteksten. Deretter vil jeg ta for meg hvordan de blir brukt i formidlingsopplegget.

5.2.1. Formidlingsoppleggets fysiske kontekst

Museet har et stort omfang av arkitektur, utstillinger, gjenstander og fortolkningsmateriale, som danner de fysiske rammene de besøkende tar del i. Likevel blir det en annen realitet når det kommer til et formidlingsopplegg. Alt av museets fysiske materiale kan ikke innlemmes i det samme formidlingsopplegget. Det må da gjennomføres et utvalg av hva som er relevant for oppleggets tematikk. Jeg vil nå se på hva som danner de sentrale elementene som blir med på å danne formidlingsoppleggets fysiske rammer.

Blant museets 80 antikvariske bygninger er det gården Litjbuane som får en sentral rolle. Gjennom restaureringen av gården blir den et viktig middel til ny kunnskap, den blir en sentral formidlingsarena for tradisjonshåndverk og om tunet. Gården ligger på et tun, Meldalstunet, som er inne på museet område. Dette gjør at når man kommer inn i friluftsmuseet, er ikke tunet synlig. Stuelåna som er hovedhuset på gården, har blitt plukket ned og gjennomgår nå en omfattende restaurering. Det eneste beviset på hovedhusets eksistens finner man i form av byggets grunnmur. Tunet er ikke stort i sitt omfang og er plassert tett opp mot grusstien, det er heller ikke mye grøntområde å ta i bruk.

¹¹³ Falk & Dierking 2013: 33

Figur 1. Bildet viser en del av gårdens bygninger, fra venstre ser man hovedhuset, smia og stabburet, u.å., av Trøndelag Folkemuseum.

I tillegg til museets antikvariske bygninger rundt omkring i friluftsmuseet, har museet diverse drift- og administrasjonsbygg. Sagvollen er øst på museets områder, og er hvor man finner museets verksted, arbeidshaller og drifts- og administrasjonsbygg. Gjennom restaureringen av gårdens hovedhus, blir laftehallen ved Sagvollen ett av de andre byggene på museet som får en viktig rolle i formidlingsopplegget. Hovedhuset blir først laftet opp bit for bit inne i hallen, før det så tas ned og blir satt opp på grunnmuren igjen. Dette innebærer at man inne i hallen og området rundt har alt av relevante redskaper og materialer man trenger til restaureringen. Hallen ligger på skrå for Meldalstunet i luftlinje og for å komme seg til hallen fra tunet, er det noen minutters gåtur.

Figur 2. Museets laftehall, 2023, av Vilde Nes.

Siden formidlingsopplegget er rettet mot tradisjonshåndverk, blir relevante, tradisjonelle redskaper som blir brukt i restaureringen av Litjbuane, viktige gjenstander. Redskapene som blir lagt vekt på i manuset, er laftebile, bandkniv, pjål, meddrager og meddragshøvel. En annen gjenstand som også blir brukt i formidlingsopplegget, er museets laftesett som består av 300 deler.¹¹⁴ Disse gjenstandene er ikke kulturhistoriske gjenstander som er del av museets samlinger, men det er fortsatt gjenstander som tilhører museet. Gjenstandene er også sentrale elementer som elevene samhandler med, og de blir dermed en del av formidlingsoppleggets fysiske ramme.

En del som derimot ikke får et fokus i formidlingsopplegget, er museets fortolkningsmateriale. Opplegget er dialogbasert og innebærer at oppleggets temaer blir introdusert gjennom dialog.¹¹⁵ Samtidig er det en del av museets fortolkningsmateriale som får en liten birolle før selve opplegget, nemlig museets nettside. Det er skolene selv som bestiller opplegget, dette betyr at nettsiden for *formidling og læring*, får en rolle i å gjøre formidlingsopplegget til en virkelighet. På den andre siden er det lite tilgjengelig informasjon å basere seg på. Man får info om at museet tilpasser sine formidlingsopplegg til kompetansemål i læreplanen for ulike klasser og studieretninger.¹¹⁶ Deretter kan man gå inn på formidlingsopplegg rettet mot spesifikke målgrupper, her er grunnskolen en av dem. Når det kommer til formidlingsopplegget *Fra skog til hus*, kommer det under *andre pedagogiske opplegg på etterspørsel*, og dette er alt som blir nevnt.¹¹⁷ Man blir klar over opplegget gjennom siden, men må ta kontakt med museet for mer konkret informasjon.

5.2.2 Bruken av den fysiske konteksten i formidlingsopplegget

For å komme seg til friluftsmuseet må man gå gjennom museets publikumsbygg, og rett ved utgangen har man et stort, åpent område. Til venstre for området blir man ledet inn i byavdelingen, og til høyre blir man ledet mot museets bygd- og kystavdeling. Området blir et naturlig samlepunkt for skoleklassen, og det blir dermed også et fint startpunkt for formidlingsopplegget. Området blir brukt til å gi en introduksjon av museet, arbeidet de jobber med her og nå, og ikke minst hvorfor museet er viktig for samfunnet. Deretter fører

¹¹⁴ Trøndelag Folkemuseum, Christina Søhol, manus *Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål*, 2022

¹¹⁵ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. januar 2023

¹¹⁶ Trøndelag Folkemuseum u.å.- f

¹¹⁷ Trøndelag Folkemuseum u.å.- h

museumspedagogen elevene videre gjennom friluftsmuseet til laftehallen, som er oppleggets første stopp.¹¹⁸

Ved at det er noe distanse fra inngangen til laftehallen og fra laftehallen til Meldalstunet, får grusveiene som knytter de ulike delene sammen, en relevant rolle. Selv om museets veier ikke kommer under kategoriene til den fysiske konteksten, vil det være et element som blir med på knytte formidlingsoppleggets ulike deler sammen, de blir en del av de fysiske rammene. Det er mulig å se på denne gåturen som å gå inn i settingen, man går sakte, men sikkert inn i et læringsmiljø. Gjennom å bli ført gradvis inn i læringsmiljøet, blir dette også en naturlig måte å akklimatisere elevene på, ved at de får tid til å bli kjent med læringsarenaen.¹¹⁹

Opplegget kan gjennomføres alene av museumspedagog, eller sammen med håndverker. Hvem som blir med på å fasilitere formidlingsopplegget, blir avgjørende for hvordan de fysiske elementene blir brukt i formidlingen. Om håndverkeren er med eller ikke, vil avgjøre hvordan man bruker laftehallen i formidlingsopplegget. Det er ved laftehallen elevene får et innblikk i hvordan museet jobber med den immaterielle kulturarven gjennom restaureringen av gårdens hovedhus.¹²⁰ I laftehallen får elevene et praktisk innblikk i lafteprosessen. Det er også her de eventuelt får møte tradisjonsbærerne av lafteskikken, nemlig håndverkerne.

Det er ved laftehallen at elevene blir vist relevante redskaper som blir brukt i lafteprosessen. Hvis det er museumspedagogen som tar hånd om gruppen alene, blir det å forstå lafting som prosess som står i fokus. Ved laftehallen blir det til at man bare viser de relevante redskapene, eventuelt får elevene lov å ta på og holde.¹²¹ Når man derimot har med håndverkeren, åpner det for et annet fokus i laftehallen, ved at han er involvert, kan elevene få en dypere innsikt i verktøy og teknikker. Håndverkerens tilstedeværelse åpner også opp for demonstrasjon. Samtidig er formidlingsopplegget lagt opp rundt en pågående restaureringsprosess. Dette gjør at hva som er relevant å vise og snakke om vil variere etter hvor man er i prosessen. Formidlingen må lages rundt hva håndverkerne gjør og hvor de er på det spesifikke tidspunktet.¹²²

¹¹⁸ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹¹⁹ Frøyland 2010: 80

¹²⁰ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹²¹ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹²² Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

Om håndverkeren er med som fasilitator eller ikke, vil elevene uansett få en innsikt i den praktiske lafteprosessen gjennom laftehallen. Innsikten vil bare variere etter hvor inngående den er. Samtidig får de gjennom laftehallen et møte med det sanselige. De skal ikke bare høre, de får også muligheten til å se, føle og lukte.¹²³ De ser prosessen som foregår og får se på relevante verktøy. De får en mulighet til å ta på verktøyet og tømmeret, og ikke minst får de kjenne på lukten, dette gjør at mange sanser blir stimulert.

Etter laftehallen blir elevene ført videre til Meldalstunet for å se på gården. Grusveien fører dem opp i høyden og sakte, men sikkert kommer Litjbuan til syne. Hvis man ser på laftehallen som et møte med nåtid, representerer Litjbuan et møte med fortid. Elevene blir ført inn i en historisk setting. De har sett en pågående lafteprosess, nå skal de få et møte med eldre, laftede bygninger. På tunet vil elevene få en kulturhistorisk introduksjon av gården Litjbuan og byggeskikk. Andre sentrale temaer som bærekraft og klima, blir også bli knyttet inn.¹²⁴

Etter at å ha fått en innsikt og innføring i lafting gjennom både laftehallen og tunet, skal elevene nå få lafte sitt eget minihus.¹²⁵ Tunet har lite av grøntområder å ta i bruk, derfor har museet plassert laftesettet mellom Meldastunet og nabotunet, småbrukstunet til Oppdalstunet. Grunnet større grøntområder på nabotunet, blir dette området tatt i bruk for laftingen. På nabotunet blir Engelsjordstua presentert, før den så blir brukt som mal for laftehuset til elevene.¹²⁶

I manuset kan man identifisere tre sentrale temaer som tas opp og knyttes til den fysiske konteksten. Det første er byggeskikk, med et fokus på tradisjonshåndverket lafting. Det andre er klimaendringer, og til slutt har man bærekraft. I tillegg må opplegget tilpasses målgruppe gjennom læreplan. Den fysiske konteksten danner de fysiske rammene rundt museets formidlingsopplegg, hva elevene samhandler med. I dette formidlingsopplegget blir det museets arkitektur i form av Litjbuan og laftehallen, og museets gjenstander i form av verktøy og laftesettet. Gjennom den fysiske konteksten knytter museet det teoretiske og praktiske til noe konkret.

¹²³ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹²⁴ Trøndelag Folkemuseum, Christina Søhol, manus Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål, 2022

¹²⁵ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april .2023

¹²⁶ Trøndelag Folkemuseum, Christina Søhol, manus Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål, 2022

Figur 2. Utdrag av kart over museet, punktene viser til oppleggets startpunkt, laftehallen og Litjbuane, u.å., av Norgeskart.

5.3 Den sosiale konteksten

Det sosiale konteksten er en viktig del av museumsopplevelsen. Studier om hva museumsbesøkende husker fra besøket mange år senere, viser til at besøkets sosiale aspekt er sjeldent glemt. Noen ganger er det sosiale i hovedsak det eneste den besøkende husker fra selve besøket.¹²⁷ Når det kommer til skoleopplegg, representerer sosial interaksjon et viktig utgangspunkt. Falk og Dierking peker på at nyere forskning viser at hvis man respekterer og unyttet den sosiale interaksjonen man har på ekskursionsjoner, kan det resultere i et økt læringsutbytte. Flere studier viser at ved å gjenkjenne og imøtekomme barns sosiale agenda, kan det føre til økt læring. Når barn får muligheten til å forklare sin egen læring ovenfor voksne eller andre barn, husker de sine egne oppdagelser bedre, og det er dermed mer sannsynlig at de overfører den nye innsikten til nye kontekster.¹²⁸

5.3.1. Formidlingsoppleggets fasilitatorer

I første omgang er det museets ansatte som får den sentrale rollen som formidlingsoppleggets fasilitatorer. De få studiene som har blitt gjennomført med tilfeldige besøkende, viser at ved tilfellet av interaksjon mellom besøkende og museumsansatte, har de ansatte hatt en positiv

¹²⁷ Falk & Dierking 2013: 148-149

¹²⁸ Falk & Dierking 2013: 158

påvirkning på museumsopplevelsen. Dette gjelder spesielt hvis de er dyktige formidlere som blir med på å fasilitere og gjøre museumsopplevelsen betydningsfull for den besøkende.¹²⁹

Innen formidlingen av tradisjonshåndverk er det formidlerne som har ansvaret for gjennomføringen av formidlingsopplegget *Tradisjonshåndverk – lafteverksted*, rettet mot det generelle publikummet. Til nå er det museumspedagogen som har hatt ansvaret for å gjennomføre opplegget inn mot skole. Som en del av formidlingsoppleggets ferdigstilling har museumspedagog gjentatt prosessen med å prøve opplegget, for så å utvikle det videre. Museumspedagogen pekte på at hun vil prøve opplegget noen flere ganger, og når det er ferdig utviklet, kan andre formidlere ta over.¹³⁰ En ting som forblir fast er at det er formidler/museumspedagog som følger klassen gjennom formidlingsopplegget fra start til slutt.

Museumspedagog kan kunnskap *om* tradisjonshåndverk og noe kunnskap *i*, så det kan være muligheter for at de kan demonstrere verktøybruk til en viss grad, men de kan det ikke like godt som håndverkeren.¹³¹ Ved tradisjonshåndverkets praktiske natur, blir håndverkeren en sentral del når det kommer til mer inngående informasjon i form av kunnskap *om*, samt deres innsikt når det kommer til kunnskap *i* tradisjonshåndverket. På bakgrunn av dette blir håndverkeren den andre parten som blir gjeldende som fasilitator i formidlingsopplegget. Et viktig punkt når det kommer til håndverkeren er at det må være noen som har kunnskap *i* tradisjonshåndverket det formidles, altså en tradisjonsbærer. Samtidig leier museet inn håndverkere til forskjellige prosjekter, dermed blir den aktuelle håndverkeren i formidlingsopplegget i størst grad museets egne håndverkere.¹³² Til dags dato har Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum bare en egen tømrer.¹³³ I forhold til museumspedagogen blir ikke håndverkeren med gjennom hele formidlingsopplegget. En viktig del av dette kommer av at håndverkeren skal unngå å måtte slippe alt de har.¹³⁴ Dette gjør at man finner vedkommende hvor restaureringsarbeidet foregår.

En eventuell tredjepart som kan være med på å fasilitere opplegget er læreren/lærerne som kommer med klassen. Lærerne er forskjellige, og det er ikke en satt måte på hvordan de blir

¹²⁹ Falk & Dierking 2013: 163

¹³⁰ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹³¹ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹³² Intervju avdelingsleder/tømrer Trøndelag Folkemuseum, 19. januar 2023

¹³³ Epost arkitekt/konservator NMF Trøndelag Folkemuseum, 8. mai 2023

¹³⁴ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

med på å fasilitere. I samtale med museumspedagog peker hun på at når det kommer til formidlingsoppleggets innhold, er de som regel gjerne flinke å kaste seg på og drar inn elevene, med at dette er noe de har hatt på skolen.¹³⁵

5.3.2 Formidlingsoppleggets sosiale kontekst

Formidlingsopplegget retter seg mot dialogbasert undervisning og innen opplegget har museumspedagogen et stort fokus på refleksjon. Elevene skal lære i dialog med museumspedagog, håndverkeren og med hverandre.¹³⁶ Dette gjør at formidlingsopplegget i stor grad legger til rette for bruk av den sosiale konteksten. Gjennom opplegget blir det lagt opp til sosial interaksjon gjennom spørsmål, diskusjon, refleksjon og praktiske aktiviteter.

Sosial interaksjon er noe som blir lagt til rette allerede før man har nådd oppleggets første punkt, som er laftehallen. Gåturen til laftehallen og tunet blir brukt som en mulighet til å bygge relasjoner til elevene og læreren. Museumspedagogen sier at nesten hver gang spør hun elevene hva de kan om formidlingsoppleggets tematikk. Ved dette kan man så snakke mer om hva elevene ikke kan, noe som kan være mer interessant for dem. Gåturen gir også gode muligheter for å svare på diverse spørsmål, samt å kunne peke på eventuelle eksempler i løpet av gåturen. Så ankommer man laftehallen, og da er man på opplegget igjen. Dette blir en måte å bygge relasjoner til selve museumspedagogen, men også til hus, gjenstander og museet.¹³⁷

Videre legger museumspedagogen til rette for å stille elevene spørsmål rundt formidlingsoppleggets tematikk, og gjennom dette åpnes det for diskusjon og refleksjon. Eksempler på dette i manuset er at man legger opp til diskusjon mellom elevene ved at de skal diskutere hva som kjennetegner norske hus. Eksempler på spørsmål som blir stilt i manuset er: Vet noen hvorfor man har torv på taket, eller er det noen som vet hvorfor tømmerstokker råtner fortere nå enn for 100 år siden? Det innbys også til refleksjon med spørsmål som: Hvordan ta vare på naturen og de byggene vi har, hva kan du gjøre, og hva kan skolen gjøre?¹³⁸

¹³⁵ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹³⁶ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. januar 2023

¹³⁷ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹³⁸ Trøndelag Folkemuseum, Christina Søhol, manus Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål, 2022

Siden opplegget kan gjennomføres med og uten håndverker, vil rollen deres som fasilitator variere, dette gjelder også for interaksjonen mellom håndverkeren og elevene. Håndverkeren er en ekspert i sitt felt, og får en rolle innen å introdusere arbeidet de gjør på Litjbuan og presentere teknikkene og redskapene de bruker i restaureringen. Det er også mulig at håndverkeren har noe han kan demonstrere, alt etter hvor de er i restaureringsprosessen. Når det kommer til interaksjonen mellom museumspedagogen og elevene, er den i stor grad muntlig gjennom dialog. Når det kommer til den sosiale interaksjonen mellom elevene og håndverkeren, får den en annen natur. En del av interaksjonen kommer gjennom dialog med elevene, samtidig har man interaksjon gjennom handling. Håndverkeren kan skape dialog gjennom sine handlinger. Gjennom demonstrasjoner formidler håndverkeren den tause kunnskapen til elevene.

Etter laftehallen går ferden videre til Meldalstunet for å se på gården. Det er her museet legger opp til et annet aspekt av den sosiale konteksten, interaksjon gjennom praktiske aktiviteter. Elevene har fått en innsikt i lafteprosessen gjennom laftehallen og tunet, nå skal de få sjansen til å lafte sitt eget minihus gjennom museets laftesett. På tunet blir museumspedagogen med på å fasilitere aktiviteten. Gjennom denne aktiviteten blir det lagt til rette for mye sosial interaksjon gjennom gruppearbeid. Ut ifra hvor mange elever det er, blir de delt i en eller to grupper, deretter får de beskjed om at de skal bygge sitt eget laftehus, hvor de kan bruke Engelsjordstua som inspirasjon. De får tre minutter til å gå rundt bygget, deretter må elevene seg imellom lage en plan for hvor de skal begynne. Viktige spørsmål som elevene må ta stilling til i denne aktiviteten er: Arbeidsfordeling, hvor skal man bygge det og hvilke deler man trenger, deretter får de 15 minutter til å lafte bygget sitt. Underveis vil formidleren fasilitere laftingen og komme med råd og kommentarer. Etter 15 min er det så tid for å se om elevene har bestått «svenneprøven» og man skal da sjekke følgende punkter:¹³⁹

1. Overlever dere vinteren – er det hull i veggen?
2. Kommer man seg inn og ut av huset?
3. Har dere vinduer slik at man kan se ut for å passe på gården?
4. Er det plass til alle i familien (gruppen som har laftet)?

Gjennom formidlingsopplegget legger museet til rette for den sosiale konteksten via interaksjon i form av spørsmål, diskusjon, refleksjon, lafteverkstedet og demonstrasjon. Ved å

¹³⁹ Trøndelag Folkemuseum, Christina Søhol, manus Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål, 2022.

rette seg mot den sosiale konteksten, legger museet opp til læring gjennom sosial samhandling med andre mennesker. Denne samhandlingen er mellom elevene og oppleggets fasilitatorer, museumspedagog og håndverker, eller med sine medstudenter. Den sosiale samhandlingen med museets ansatte eller sine medelever, gir elevene sjansen til å forklare sin egen læring til andre parter, dette gjør at de kan huske sine nye oppdagelser bedre, samt at det vil gjøre det enklere for dem å sette den nye informasjonen inn i nye sammenhenger.

5.4 Samlet diskusjon

I denne delen vil jeg ta for meg en samlet diskusjon av noen sentrale momenter. Det første jeg vil trekke frem er sammenhengen mellom formidlingsoppleggets tre kontekster. Deretter vil jeg se på hvordan man gjennom formidlingsopplegget legger til rette for læring og et potensielt læringsutbytte.

5.4.1 Museumsopplevelsens tre kontekster

Til nå har jeg sett på hvordan museet bruker Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk, gjennom formidlingsopplegget *Fra skog til hus*. I del 5.1, 5.2 og 5.3 har jeg sett på museets forutsetninger gjennom bruken av den personlige, fysiske og sosiale konteksten i formidlingsopplegget. Samtidig kan kontekstene virke som tre separate deler, når de i virkeligheten til sammen blir med på å danne det man kaller museumsopplevelsen. I denne delen vil jeg knytte formidlingsoppleggets tre kontekster sammen og peke på hvordan de overlapper og bygger på hverandre.

Gjennom laftehallen, Litjbuan, redskapene, laftesettet og grusveiene, danner man de fysiske rammene rundt formidlingsopplegget, med andre ord kan man si at de danner læringsarenaen. Det er innenfor denne læringsarenaen hvor samhandlingen skjer. Samtidig står ikke den fysiske konteksten som et separat element i selve formidlingsopplegget, gjennom formidlingsoppleggets tematikker blir den satt i en relevant kontekst.

Gjennom den sosiale konteksten legger man til rette for hvordan man samhandler med det fysiske, for å belyse formidlingsoppleggets tematikker. Samhandlingen skjer i form av spørsmål, diskusjon og refleksjon i det fysiske miljøet. Man har også samhandling med det fysiske i form av det man kan se, føle og lukte, i form av praktiske aktiviteter og demonstrasjoner.

Ved at den personlige konteksten er rettet mot elevenes personlige agenda, vil elevene forholde seg til formidlingsoppleggets handlingsmuligheter innenfor rammene av sine egne interesser, behov og forventinger. Det er gjennom samhandlingen med den fysiske og sosiale konteksten at museet kan legges til rette for elevenes personlige agenda. Kort oppsummert kan man si at museumsopplevelsens tre kontekster handler om hvorfor man deltar, hva man deltar i, og hvem man deltar med.

5.4.2 Formidlingsoppleggets potensielle læringsutbytte

Ved at formidlingsopplegget er et skoleopplegg, blir det relevant å se på hvordan man legger opp til læring og et potensielt læringsutbytte gjennom opplegget. Det første jeg vil se på er hvordan formidlingsopplegget legger til rette for læring gjennom motivasjon, læremetoder og relevant kontekst. Deretter vil jeg se på elevenes potensielle læringsutbytte.

5.4.2.1 Motivasjon til å lære

Scott Paris har satt opp seks punkter som påvirker elevenes indre motivasjon til å lære. To av disse punktene er valgfrihet og kontroll over egen læring, innen formidlingsopplegget er dette noe som kan knyttes til formidlingsoppleggets struktur. Ved første øyekast kan formidlingsopplegget minne om et opplegg *uten valgfrihet*, hvor formidleren har kontroll over alt som foregår på museet som: ¹⁴⁰

1. Tema
2. Hvor i museet eleven skal være
3. Hvilke gjenstander som skal studeres
4. Tid som skal brukes
5. Muligheter for å kommunisere eller samarbeide med voksne eller medelever
6. Hvilken rekkefølge det hele skal skje

Samtidig er det en del punkter ved et skoleopplegg som er vanskelig å unngå.

Formidlingsopplegget *Fra skog til hus* har tematikken tradisjonshåndverk, dette gjør at tematikken er bestemt på forhånd. Det blir også tilpasset læreplan og det blir da bestemt hva som er relevant å ta med av andre tematikker basert på fag og kompetansemål. Ved at opplegget er bygd opp rundt restaureringen av Litjbuane, setter det også rammene for hvor det

¹⁴⁰ Frøyland 2010: 103-104

gjennomføres og hva som skal ses. Tidsfaktoren er også noe som er satt, det er satt av en bestemt tid for oppleggets lengde, i dette tilfellet 1 eller 2 timer. Museumspedagogen bestemmer hvordan tiden skal brukes og i hvilken rekkefølge ting skal skje. Siden det er dialogbasert, er dialog en sentral del av selve opplegget, dette gjør at det er momenter hvor det blir tilrettelagt for kommunikasjon med medelever, museumspedagogen eller håndverkeren. Samtidig er ikke muligheten til å snakke med medelever eller voksne på andre punkter i opplegget fastsatt. Ved at de fleste momentene er bestemt på forhånd, ser jeg på formidlingsopplegget som svært strukturert.

Selv om formidlingsopplegget følger de fleste av punktene for et opplegg uten valgfrihet, vil jeg likevel si at opplegget har *begrenset valgfrihet*. Det som kjennetegner et opplegg med begrenset valgfrihet, er at museet bestemmer en eller flere av oppleggets faktorer, mens resten er opp til elevene. Hovedmomentet er ikke hvor mange av faktorene museet bestemmer, men at elevene får noen egne valgmuligheter.¹⁴¹ Man finner egne valgmuligheter i den grad at elevene selv velger hvor mye de vil delta når det kommer til spørsmål, diskusjon og refleksjon rundt utvalgte temaer. Samtidig får elevene en stor grad av valgfrihet under lafteverkstedet. Her er de selv ansvarlige for planlegging, ansvarsfordeling og gjennomføring, ved laftingen av sitt eget minihus.

Et tredje punkt man kan dra inn er om elevene opplever aktivitetene i formidlingsopplegget som utfordrende. Sentralt for dette punktet er at elevene ikke opplever aktivitetene som for lette eller for vanskelige.¹⁴² En måte museet retter seg mot dette er at det tilpasses til de ulike målgruppene, gjennom dette vet de også hvilket nivå de skal legge seg på.

Museumspedagogen spør også elevene hva de kan om tematikken, og man kan da rette seg mer mot det elevene ikke vet. Man gjør dermed ikke opplegget for enkelt gjennom å bare fortelle elevene ting de vet, de får også utfordringer ved at det blir fokusert på det elevene ikke vet like mye om.

Gjennom lafteverksted, spørsmål, diskusjon, refleksjon og demonstrasjon legger museet opp til sosialt samvær med andre. Det sosiale samværet legger også opp til samarbeid mellom de deltagende partene. Samarbeid er et fjerde punkt som kommer under de seks punktene til

¹⁴¹ Frøyland 2010: 105

¹⁴² Frøyland 2010: 36

Paris. Når det kommer til sosialt samvær og samarbeid er det mange måter det kan bli med på å bygge på elevenes indre motivasjon til å lære.

Museet retter seg mot fire av seks punkter som kan påvirke elevenes indre motivasjon til å lære. Hvilken effekt kan så disse punktene ha på elevenes læring? Med tanke på oppleggets struktur fremhever Falk og Dierking at svært strukturerte opplegg er bedre for den kognitive læringen.¹⁴³ Videre gir formidlingsopplegg med *begrenset valgfrihet* et mer komplekst og effektivt læringsutbytte.¹⁴⁴ Ved at elevene har valgfrihet i opplegget, samt at de kan styre sin egen læring kan det føre til at elevene bruker mer tid på å lære og får dermed et større læringsutbytte. Formidlingsopplegget er passe utfordrende, noe som kan treffe elevenes evner og gjør at de fordyper seg i aktivitetene. Samarbeid er mangesidig og kan motivere elevene til å delta i diskusjon og refleksjon, stimulere nye ideer eller styrke elevenes selvtillit.¹⁴⁵

5.4.2.2 Læring gjennom en relevant kontekst

Ved at museet knytter formidlingsoppleggets teoretiske og praktiske konsepter til noe konkret gjennom det fysiske, blir innholdet satt i en relevant kontekst. En del av dette kan man knytte til bruken av den fysiske konteksten til å formidle kunnskap *om* tradisjonshåndverk, samt hvordan man formidler kunnskap *gjennom* den fysiske konteksten for å belyse andre tematikker. Dette trekker Frøyland, samt Falk og Dierking frem som et viktig poeng når det kommer til de besøkendes læring. Å kunne plassere tidligere erfaringer inn i den konteksten den hører til, er avgjørende for vår evne til å omgjøre erfaringer til meningsfull og fornuftig kunnskap.¹⁴⁶ Hvis man blir introdusert for et begrep i et dekontekstualisert, fysisk miljø, kan det gjøre det vanskelig å lære det i første omgang, eller å kunne overføre informasjonen til en ny situasjon.¹⁴⁷ Videre poengterer Frøyland at «du har ikke forstått før du er i stand til å ta kunnskapen i bruk i en ny og ukjent situasjon».¹⁴⁸ Ved at museet introduserer oppleggets teoretiske og praktiske konsepter gjennom en relevant kontekst, vil det bli enklere for elevene å lære de nye ferdighetene og kunnskapen i første omgang. Det vil også bli et viktig punkt som gjør det enklere for elevene å ta med seg de nye kunnskapene og ferdighetene over til nye situasjoner.

¹⁴³ Falk & Dierking 2013: 158

¹⁴⁴ Frøyland 2010: 105

¹⁴⁵ Frøyland 2010: 37

¹⁴⁶ Frøyland 2010: 81

¹⁴⁷ Falk & Dierking 2000: 59

¹⁴⁸ Frøyland 2010: 40

5.4.2.3 Mange erfaringer innen samme tema

En måte å tilnærme seg elevens fortrukne læremåter, er å gi dem mange erfaringer innen samme tema. For å se på hvordan museet bruker ulike læremetoder i formidlingsopplegget, vil jeg trekke inn Gardners «entry points» og Gardners åtte intelligenser. Gjennom laftehallen og tunet får elevene en teoretisk og praktisk innsikt i tradisjonshåndverket lafting. Ved å lafte sitt eget minihus får elevene videre belyst temaet lafting gjennom en praktisk aktivitet.

Man kan knytte dette til bruk av den praktiske metoden, samtidig som man gjennom konstruksjonen av laftehuset stimulerer den visuell-romlige intelligensen til elevene. Ved bruken av kroppens bevegelser og håndteringen av objekter i form av laftestokkene, stimulerer man også den kroppslig-kinetiske intelligensen.

Samtidig kan ikke laftehuset bygges alene, som gruppe må elevene samarbeide om å konstruere det. Når tematikken belyses i form av samarbeid kan man knytte inn den interpersonlige metoden. Samarbeidet blir med på å stimulere elevenes interpersonlige intelligens. Gjennom formidlingsopplegget blir det også lagt opp til spørsmål, diskusjon og refleksjon i tilknytning relevante tematikker. Dette er også elementer som kan gå på den interpersonlige metoden og intelligensen. Man kan også trekke inn bruk av den eksistensielle metoden hvor man inkluderer filosofiske betraktninger rundt formidlingsoppleggets tematikker.

Ved bruken av den praktiske, interpersonlige og eksistensielle læringsmetoden, samt tilhørende intelligenser, retter museet seg mot elevenes ulike måter å tilegne seg informasjon på, gjennom å gi dem mange erfaringer inne samme tema. Samtidig står ikke de ulike læremetodene eller intelligensene separat, ett og samme element i formidlingsopplegget kan inneholde flere metoder og intelligenser. Lafteverkstedet er et eksempel på dette ved at man kan finne både den praktiske og interpersonlige metoden, samt de tilhørende intelligensene innenfor i aktiviteten. Gjennom dette øker det sjansen for at flest mulig forstår det som blir formidlet. Samtidig er noen av metodene og intelligensene mer fremtredende enn andre, men på hver sin måte blir de med på å gi elevene mange erfaringer innen samme tema. Ved å rette seg mot ulike læremetoder og intelligenser, kan man rette seg mot elevenes sterke sider og bruke dem som en inngang til å utvikle de sidene som elevene ikke er like sterke på.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Frøyland 2010: 30

5.4.2.4 Det potensielle læringsutbyttet

Til nå har jeg tatt for meg hvordan formidlingsopplegget legger til rette for læring gjennom bruken av læringsarenaen Litjbuane. Men hvilke læringsutbytter er det elevene sitter igjen med etter formidlingsopplegget? Læring er noe subjektivt, og siden jeg ikke har snakket med elevene som har deltatt på formidlingsopplegget, kan jeg ikke si noe om hva de faktisk har lært. Derfor vil jeg se på hvordan formidlingsoppleggets ulike elementer kan skape et potensielt læringsutbytte. Jeg vil se på formidlingsoppleggets potensielle læringsutbytte gjennom bruken av kunnskap *om*, *i* og *gjennom*, og deretter hvordan man kan knytte dette til de *generelle læringsutbyttene* (GLO).

I manuset blir det lagt vekt på at målet med formidlingsopplegget er å «skape økt kunnskap og bevissthet om og rekruttering til tradisjonelt håndverk». ¹⁵⁰ Ved at man gjennom formidlingsopplegget blant annet fokuserer på å skape økt kunnskap og bevissthet om tradisjonelt håndverk, er det kunnskap *om* som blir mest gjeldende. Dette ved at man gjennom formidling blir med på å bevare kunnskapen *om* kulturuttrykk, i dette tilfellet tradisjonshåndverk. Gjennom formidling av kunnskap *om*, får elevene innsikt og forståelse for byggeskikken lafting, samt dens prosess. Dette er noe som man kan trekke inn under læringsutbyttet *kunnskap og forståelse*. Man kan også trekke inn læringsutbyttet *holdninger*. Museet kan gjennom formidlingsopplegget gi eleven positive holdninger til tradisjonshåndverk, samt skape interesse for fagfeltet, noe som videre kan føre til rekruttering.

Når det kommer til bruken av kunnskap *i* tradisjonshåndverk, er dette noe som er lite gjeldende i dette spesifikke formidlingsopplegget. Det nærmeste elevene kommer denne kunnskapsdimensjonen, er gjennom håndverkeren som tradisjonsutøver. Ved tilfelle av demonstrasjon kan elevene få et innblikk i bruken av verktøy og lafteteknikk, de får et innblikk i kunnskap *i*. Siden elevene ikke får prøve ut verktøy, forblir deres forståelse for tradisjonshåndverket teoretisk gjennom kunnskap *om*, det forblir en taus kunnskap.

Når det kommer til kunnskap *i* og *om* er det en del av traderingsprosessen for å bevare tradisjonshåndverket. Innen kunnskap *gjennom* får kulturarven en instrumentell rolle i læringsprosessen. Når jeg snakker om kunnskap *gjennom*, mener jeg både gjennom den fysiske konteksten, samt gjennom den immaterielle kulturarven. En måte museet bruker

¹⁵⁰ Trøndelag Folkemuseum, Christina Sjøhol, manus Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål, 2022

kunnskap *gjennom*, er at de knytter andre tematikker til kulturarven, bærekraft og klima er et eksempel på dette. Dette er også noe som kan knyttes til *kunnskap og forståelse*. I tillegg til en ny forståelse for klima og bærekraft kan elevene også få en forståelse for forholdet mellom kulturarv, bærekraft og klima. Dette er noe som igjen kan være med på å påvirke elevenes *holdninger*, blant annet innen deres rolle i den fremtidige samfunnsutviklingen og forvaltningen av kulturarv.

Elevene kan også få kunnskap *gjennom* formidlingsoppleggets aktiviteter, et relevant læringsutbytte man kan knytte til dette er *ferdigheter*. Formidlingsoppleggets aktiviteter som spørsmål, diskusjon, refleksjon, kan være med på å stimulere elevenes intellektuelle ferdigheter som analytisk og kritisk tenkning. Det kan også gå på deres kommunikasjonsferdigheter når det kommer til å snakke og lytte. Når det kommer til lafteverkstedet, kan det være med på å stimulere kritisk og analytisk tenkning, og å foreta vurderinger. Man kan også trekke inn sosiale ferdigheter i form av gruppearbeid, og fysiske ferdigheter i form av å bruke og styre ens egen kropp for å konstruere oppstuen. Et annet læringsutbytte man kan knytte til lafteverkstedet er *fornøyelse, inspirasjon og kreativitet*. Utformingen av laftehuset kan også bli med på å utvikle elevenes kreative ferdigheter, samt gi elevene følelsen av å ha det gøy.

Ved å se på det potensielle læringsutbyttet elevene kan få gjennom formidlingsopplegget, blir det utforsket noen av retningene elevenes læring kan ta. Ved å ta utgangspunkt i kunnskap *om og gjennom*, kan formidlingsopplegget gi elevene læringsutbytter innen *kunnskap og forståelse, holdninger, ferdigheter og fornøyelse, inspirasjon og kreativitet*. Samtidig er dette bare noen av punktene som går under de *generelle læringsutbyttene* og elevenes aktuelle læring er noe som er unikt for hvert enkelt individ.

5.5 Oppsummering

Museet retter seg mot elevenes personlige agenda gjennom læreplan, tilpasning til målgruppe, motivasjon til å lære og bruk av ulike læremetoder. Den fysiske konteksten i formidlingsopplegget består av gården Litjbuane, laftehallen, relevante verktøy og museets laftesett. Til sammen danner de formidlingsoppleggets fysiske rammer og er hva elevene samhandler med. Gjennom lafteverkstedet, demonstrasjon, spørsmål, refleksjon og diskusjon legger museet opp til sosial samhandling mellom elevene, samt mellom elevene,

håndverkeren og museumspedagogen, dette kommer inn under den sosiale konteksten. Til sammen danner de tre kontekstene museumsopplevelsen. Videre legger museet opp til læring ved å rette seg mot elevenes indre motivasjon, ulike læremetoder og gjennom å sette formidlingsopplegget i en relevant kontekst. Til slutt blir det sett på det potensielle læringsutbyttet elevene kan få gjennom formidlingsopplegget, hvor kunnskap *om* og *gjennom* er de dominerende formene. De *generelle læringsutbyttene* er *kunnskap og forståelse, holdninger, ferdigheter, fornøyelse, inspirasjon og kreativitet.*

6 Veien videre

Til nå har det blitt sett på hvordan museet bruker Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk, gjennom formidlingsopplegget *Fra skog til hus*. I denne delen vil jeg skissere ideer til hvordan museet videre kan bruke Litjbuan som læringsarena for tradisjonshåndverk, rettet mot ungdomsskoleelever. Jeg vil rette et fokus på utbedring av museets fortolkningsmateriale i form av deres nettside. Videre vil fokuset rettes mot utviklingen av den fysiske arenaen i form av skoleopplegg.

6.1 Utbedring av museets nettside

Det ble lagt frem i del 5.2.2 at museets nettside inngår i museets fysiske kontekst under kategorien fortolkningsinformasjon. Her blir siden som omhandler *kunnskap og læring* inngangen til selve formidlingsopplegget. Siden det er skolene selv som bestiller opplegget, blir det avgjørende at skolene ser det som relevant å bruke. Det blir da sentralt at museet klarer å informere om formidlingsoppleggets innhold, samt dets relevans i tilknytning læreplan.

På noen av formidlingsoppleggene har museet en liten introduksjon til dets innhold og tematikk. Derimot er det ingen informasjon som ligger tilgjengelig om oppleggene som kan bestilles på forespørsel, hvor *Fra skog til hus* kommer under. Det eneste det opplyses om, er at *Fra skog til hus* er et formidlingsopplegg for grunnskole som kan bestilles på etterspørsel. Oppleggets navn kan gi noe innsikt i dets eventuelle tema, samtidig er dette ikke nok informasjon. Dette fører til at for å få innsikt i formidlingsopplegget, må man kontakte museet. At man tar kontakt med museet i tilknytning bestilling eller spørsmål om deres formidlingsopplegg, er ikke uvanlig. Samtidig er det ingen grunn for å ikke tilby mer grundig informasjon om formidlingsoppleggets innhold på nettsiden.

Det er ikke garantert at alle skolene tar kontakt med museet, noen ser kanskje bare på mulige alternativer. Uansett hensikt burde det være mulig gjennom nettsiden å få en grunnleggende innføring i formidlingsoppleggets tematikk og innhold. Det burde også bli lagt frem hvordan man kan knytte innholdet til læreplanverket. Jeg vil dra et eksempel fra Kystmuseet som også ligger under MiST. Under beskrivelsen av formidlingsoppleggene sine knytter de innholdet til fag og kompetansemål. Ved å knytte formidlingsopplegget til relevante fag og kompetansemål

blir det en klarhet i oppleggets relevans, og man kan da enklere knytte inn dets muligheter i en skolesammenheng.

En annen del på nettsiden til museet er at oppleggene til grunnskole, altså 1-10 klasse, er samlet under en side. Hvis man da skal knytte formidlingsoppleggene til relevante fag- og kompetansemål, blir det mye å ta med. For å kunne gjøre det mer oversiktlig, kan man dele grunnskole i to deler, barneskole 1-7 klasse, og ungdomsskole 8-10 klasse. Under beskrivelsen av opplegget kan man så legge ved en PDF som knytter inn relevante fag- og kompetansemål opplegget kan gå under.

Ved å implementere en beskrivelse av formidlingsopplegget, hvordan det kan knyttes til fag og kompetansemål, samt mulig før- eller etterarbeid, blir man med på å sette formidlingsopplegget i en relevant kontekst. Før skolen bestiller det, har man lagt dets relevans og muligheter åpne. Skolen kan da enklere se mulighet og relevans med selve formidlingsopplegget. Samtidig er det en forutsetning at museet har tid og ressurser, samt en dyktig fagperson innen dette for å gjøre det til en virkelighet.

6.2 Andre relevante fag

I tillegg til de tverrfaglige temaene i læreplanen, er det samfunnsfag som museet gjennom formidlingsopplegget har rettet seg mot når det kommer til ungdomsskoleelever. På bakgrunn av dette har jeg sett på om det er andre relevante fag museet kan rette seg mot i formidlingsopplegget. I ungdomsskolen er det noen fag som ikke er felles for alle elevene, derfor har jeg sett på fagene elevene har felles. Etter å ha sett gjennom de tilgjengelige fagene, utmerket *kunst og håndverk* seg som det mest relevante. Faget består av kjerneelementene *visuell kommunikasjon, kunst- og designprosesser, kulturforståelse og håndverksferdigheter*.¹⁵¹ Det er kjerneelementene *kulturforståelse og håndverksferdigheter* jeg vil trekke frem som de mest relevante elementene for formidlingsopplegget.

I læreplanen blir *kulturforståelse* beskrevet som følgende:

Kjerneelementet kulturforståelse innebærer at elevene skal utforske samtidens visuelle kultur og kulturarv fra ulike verdensdeler som kilde til opplevelser og inspirasjon til egen skapende praksis. Elevene skal møte eksempler på og reflektere over hvordan kunst, håndverk og design speiler og er med på å forme kultur, samfunnsutvikling og folks identitet. Kunnskap om

¹⁵¹ Kunnskapsdepartementet 2019

visuell og materiell kultur gir grunnlag for å ta bevisste valg som forbruker og medborger og i eget skapende arbeid.¹⁵²

Formidlingsopplegget *Fra skog til hus* retter seg i dag mot kunnskap *om* og *gjennom*, ved å se på kjerneelementet *kulturforståelse*, forblir de to kunnskapsdimensjonene den fremtredende formen. Slik formidlingsopplegget er i dag, legger det godt til rette for å bruke Litjbuane og tradisjonshåndverk til å utvikle elevenes kulturforståelse.

Derimot med kjerneelementet *håndverksferdigheter*, blir kunnskap *i* gjeldende. Følgende blir lagt vekt på innen *håndverksferdigheter*:

Kjerneelementet håndverksferdigheter innebærer at elevene skal utvikle håndlag, praktiske ferdigheter og utholdenhet ved å bruke ulike redskaper og materialer. Elevene skal utvikle forståelse for materialers egenskaper, funksjonalitet og uttrykk gjennom eget skapende arbeid. De skal bruke harde, plastiske og myke materialer og digitale verktøy på en etisk, miljøbevisst og trygg måte gjennom hele skoleløpet.¹⁵³

Elevene får gjennom håndverkeren bare en liten innsikt i kunnskap *i*. Gjennom *kunst og håndverk* blir det lagt opp til at praktiske ferdigheter får en sentral rolle. For at det da skal bli relevant for skolen å ta i bruk formidlingsopplegget i tilknytning faget, må man legge opp til at elevene får kunnskap *i* tradisjonshåndverk, gjennom utprøving.

6.2.1 Hvilke elementer kan man innlemme i formidlingsopplegget?

Som jeg har nevnt er kjerneelementet *kulturforståelse* det enkleste å inkorporere i dagens formidlingsopplegg. Gjennom møte med tradisjonshåndverk kan man legge opp til refleksjon rundt hvordan håndverk er med på å speile og forme kultur, identitet og samfunnsutvikling. Ved å gi elevene kunnskap *om* tradisjonshåndverk, kan man legge til rette for hvordan og hvorfor man tar vare på kulturarv, og rollen elevene spiller i den fremtidige forvaltningen. Dette blir så punkter elevene videre kan trekke inn i sitt eget skapende arbeid. Gjennom dette kan man trekke inn kompetansemålet «analysere hvordan identitet og stedstilhørighet kommuniseres i arkitektur, klestradisjoner, kunst eller gjenstander, og integrere kulturelle referanser i eget skapende arbeid».¹⁵⁴

¹⁵² Kunnskapsdepartementet 2019

¹⁵³ Kunnskapsdepartementet 2019

¹⁵⁴ Kunnskapsdepartementet 2019

Når det kommer til å gi eleven kunnskap i tradisjonshåndverk, vil jeg basere meg på elementer fra det utdaterte manuset *Fra skog til hus – 2 timer med barking og pjål*. For å gi elevene muligheten til å prøve ut redskaper burde man sette opp ulike stasjoner hvor elevene får bruke relevante redskaper. Aktuelle redskaper blir pjål, bandkniv, meddrager, meddragshøvel og laftebile.¹⁵⁵ Ved at elevene får innsikt i bruken av ulike verktøy man bruker i forberedelsen av tømmerstokkene til laftekassen, kan man trekke inn kompetansemålet «utforske muligheter innenfor håndverksteknikker og egnet teknologi ved å bearbeide og sammenføre harde, plastiske og myke materialer».¹⁵⁶

Ved utprøving av verktøyene får elevene også erfaring med bruken av materialet tre, i tilknytting Litjbuan er det furu som blir det relevante materialet. Gjennom bearbeiding av tre kan elevene utvikle sin materialforståelse. Siden gården er i en restaureringsprosess, blir det også relevant å dra inn gjenbruk og gi eleven en innsikt i vurderingen av de gamle tømmerstokkenes holdbarhet og muligheten for gjenbruk i den nye konstruksjonen. Ved dette kan man trekke inn kompetansemålet «vurdere materialers holdbarhet og muligheter for reparasjon og gjenbruk, og bruke ulike verktøy og materialer på en hensiktsmessig og miljøbevisst måte».¹⁵⁷

Et element man kunne inkludert i formidlingsopplegget som bygger videre på elevens materialforståelse, er å inkludere noe visuelt og taktilt. Her foreslår jeg å inkorporere kubber/stokker av forskjellige tresorter. Her kan man la eleven få se og kjenne på stubbene/stokkene. Deretter kan man spørre om noen kjenner igjen noen av tresortene, eventuelt legge opp til kort diskusjon mellom elevene. Man kan så presenterer tresortene og deres egenskaper og bruk. Gjennom dette kan man også stimulere en ny intelligens som ikke har vært inkludert i formidlingsopplegget. Den naturalistiske intelligensen, som går på å identifisere og gjenkjenne flora og fauna.¹⁵⁸

6.2.2 Utfordringer og muligheter

En av de største utfordringene når det kommer til å gi ungdomsskoleelever kunnskap i, er å ha nok plass til dette. Når museet har hatt formidlingsopplegg for tømmererelever har det vært plass

¹⁵⁵ Trøndelag Folkemuseum, Christina Søhol, manus *Fra skog til hus – 2 timer med barking og pjål*, 2022

¹⁵⁶ Kunnskapsdepartementet 2019

¹⁵⁷ Kunnskapsdepartementet 2019

¹⁵⁸ Frøyland 2010: 23

til maks ti stykker.¹⁵⁹ På den siste befaringen min på museet, tok den nye laftekassen opp hele plassen i hallen, så det er dermed begrenset plass. Områdene som kan tas i bruk rundt laftehallen, er også begrenset i størrelse, samt at årstidene har noe å si. Når jeg var på befaring, viste museumspedagogen meg hvor de i vinter hadde satt opp stasjoner til utprøving av verktøy for tømrelever. Dette var på et av beiteene som ligger rett ved laftehallen, etter snøen smeltet var området vått og gjørmete, samt mot sommeren skal museet ha dyr på beitet. Det beste for å løse plassbegrensningen er at man har en undervisningshall som ligger rett ved hallen. Dette gjør også at årstid, samt vær og vind har mindre effekt på museets muligheter.

Ved utprøving av redskaper får håndverkeren en viktig rolle, han/hun gir dem en inngang til den tause kunnskapen gjennom demonstrasjon, håndverkeren gjør og elevene hermer. Dette gjør håndverkeren til den viktigste fasilitatoren, samtidig med en større gruppe trenger man nok fasilitatorer. Dette var et punkt som museumspedagogen la vekt på, at museets ressurser spiller en rolle når det kommer til hvem som skal være med hver gang av formidler, museumspedagog og håndverker.¹⁶⁰ HMS må også ivaretas, elevene må lære å bruke verktøyene på en trygg måte, samt at det må være nok fasilitatorer for å passe på og veilede elevene. Et spørsmål blir da hvor mange håndverkere museet har til disposisjon, samt hvor mange kan man inkludere så det ikke påvirker arbeidet deres. Dette gjelder også andre museumsansatte som tilgjengelige formidlere og museumspedagoger. Hvis museet har behov for flere fasilitatorer innen formidlingsopplegget med kompetanse innen tradisjonshåndverk, kan det være en mulighet å bruke frivillige. Museet har gode muligheter for frivillig arbeid gjennom venneforeningen Trøndelag Folkemuseums venner.¹⁶¹

Den største utfordringen er nok at formidlingsopplegget er laget rundt et pågående restaureringsprosjekt, hvor formidlingen må knyttes til hva håndverkerne gjør, hvor de er. Dette setter noen rammer for hva som er relevant å snakke om, vise elevene, samt for elevene å gjøre. Å bruke området rundt laftehallen eller en undervisningshall for å prøve redskaper tilsvarer da at håndverkerne jobber ved laftehallen på dette tidspunktet. Hvilke redskaper det er relevant å gi elevene innføring i, vil også variere etter hvilke redskaper som blir brukt i restaureringen på det spesifikke punktet. Et formidlingsopplegg med utprøving av verktøy for

¹⁵⁹ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹⁶⁰ Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹⁶¹ Trøndelag Folkemuseum u.å.- n

ungdomsskoleelever, må settes opp når mulighetene og omstendighetene rundt restaureringen legger til rette for det.

6.3 Læringsarena for valgfag

Når jeg snakket med museumspedagogen om hvilke fag de rettet seg mot i formidlingsopplegget for ungdomsskole, kom vi etter hvert inn på tematikken valgfag. Det ble da uttrykt at det er et ønske fra museet å opprette et samarbeid med en ungdomsskole, slik at elevene kan komme til museet og ha valgfag. Fokuset ble da rettet mot Sverresborg skole, som ligger rett ved museet.¹⁶² Dette er noe jeg vil se på i denne delen, hvilke valgfag kan man knytte til tradisjonshåndverk, og hvordan kan man videre bruke Litjbuane som en læringsarena for dette. Av de tilgjengelige valgfagene er det to som er relevant for tematikken tradisjonshåndverk, *kulturarv* og *praktisk håndverksfag*.

6.3.1 Kulturarv

Ved at formidlingsopplegget tar for seg immateriell kulturarv gjennom tradisjonshåndverk, blir valgfaget svært relevant. Begge fagets kjerneelementer *vern av fremtiden* og *bruk av kulturarv*, blir høyst gjeldende. Under *vern av fremtiden* blir det lagt vekt på:

Kjerneelementet *vern av fremtiden* handler om å ta vare på og videreformidle en mangfoldig kulturarv ved at elevene får mulighet til å få erfaring med ulike tradisjoner og utøve ulike håndverk. Kjerneelementet handler videre om bevisste holdninger til og kunnskap om kulturarv og betydningen av kulturarv, og om bærekraftig bruk av kulturarv. Vern for fremtiden innebærer òg bevissthet om at kultur- og naturvern henger sammen.¹⁶³

Dette kjerneelementet legger i stor grad opp til kunnskap *om* og *gjennom*. På den andre siden har man kjerneelementet *bruk av kulturarv* som legger vekt på at eleven skal få kunnskap *i* tradisjonshåndverk. Kjerneelementet legger vekt på følgende:

Kjerneelementet *bruk av kulturarv* innebærer at elevene skal arbeide praktisk med ulike tradisjoner og håndverk, og få mulighet til å fordype seg i ulike sider ved og deler av kulturarv. Kjerneelementet omfatter og kunnskap om forskjellene på materiell og immateriell kulturarv, om sammenhengene mellom disse og om hvordan de blir ulikt tatt vare på.¹⁶⁴

¹⁶² Intervju museumspedagog Trøndelag Folkemuseum, 19. april 2023

¹⁶³ Kunnskapsdepartementet 2020a

¹⁶⁴ Kunnskapsdepartementet 2020a

6.3.2 Praktisk håndverksfag

Fagets relevans i en museumssammenheng er å gi elevene et innblikk i håndverk som yrke og tradisjon, samt å gi elevene praktiske ferdigheter innen håndverk.¹⁶⁵ Valgfagets kjerneelementer bygger i stor grad på kunnskap *i*. Valgfaget har de to kjerneelementene *håndverksferdigheter* og *fra materialer og råvarer til ferdig produkt*. Kjerneelementet håndverksferdigheter beskrives som følgende i læreplanen:

Kjerneelementet håndverksferdigheter handler om at elevene gjennom praktisk arbeid skal utvikle håndlag og utholdenhet. Elevene skal erfare hva som er tilstrekkelig kraftbruk, både gjennom kropp og gjennom verktøy, og de skal bruke og vedlikeholde tradisjonelle og nye verktøy på en trygg måte.¹⁶⁶

Kjerneelementet *fra materialer og råvarer til ferdig produkt* blir beskrevet som følgende:

Kjerneelementet *fra materialer og råvarer til ferdig produkt* handler om at elevene skal bearbeide ulike råmaterialer til ferdige produkter på en bærekraftig måte. Elevene skal utvikle forståelse av råmaterialers egenskaper og bruksområder gjennom sitt eget skapende arbeid.¹⁶⁷

6.3.3 Mulige samarbeidsskoler

Jeg vil nå se på mulige samarbeidsskoler for bruken av Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk. Det er også her man møter en av de største utfordringene, nemlig hvilke skoler som tilbyr valgfagene. Det er skoleeier som bestemmer hvilke valgfag den enkelte skole skal tilby, samt at de er pliktet til å sette i gang to ulike valgfag hvert skoleår.¹⁶⁸ Gjennomsnittlig gir skolene opplæring i fem ulike valgfag. Når det kommer til den nasjonale oversikten over hvor mange som velger hvilket valgfag, velger over halvparten av elevene ett av de tre mest populære valgfagene: *fysisk aktivitet og helse*, *friluftsliv*, *design og redesign*. Når det kommer til valget av *Kulturarv* er det bare 0,8 % prosent som valgte dette valgfaget, med *praktisk håndverksfag* ligger det på 2,1 %.¹⁶⁹

For å finne ut hvilke skoler i Trøndelag og Trondheim som har de to valgfagene, har jeg tatt utgangspunkt i grunnskolekarakterer for 10. trinn som er tilgjengelig på utdanningsdirektoratets nettside. Gjennom dette har jeg fått en oversikt over skolene som har

¹⁶⁵ Kunnskapsdepartementet 2020b

¹⁶⁶ Kunnskapsdepartementet 2020b

¹⁶⁷ Kunnskapsdepartementet 2020b

¹⁶⁸ Utdanningsdirektoratet 2022

¹⁶⁹ Utdanningsdirektoratet u.å.- b

hatt de to valgfagene. Baksiden med dette er at tallene gjelder for skoleåret 2021-2022. Samtidig kan man ikke utelukke at det er andre skoler som har fagene. Hvis en skole har fagene, men ingen i 10. klasse tar det, vil det dermed ikke dukke opp i statistikken. Tallet på skoler som tilbyr det i år kan dermed være mer, eller mindre enn tallet fra 2021-2022, likevel gir statistikken et bilde av situasjonen. Jeg har dermed satt opp en oversikt over hvor mange skoler i Trøndelag og Trondheim som hadde valgfagene i perioden 2021-2022: ¹⁷⁰

Valgfag	Skoler i Trøndelag	Skoler i Trondheim
<i>Kulturarv</i>	7	2
<i>Praktisk håndverksfag</i>	21	6

Innen valgfaget *kulturarv* var det i skoleåret 2021-2022 Hoeggen skole og Ugla skole som hadde det som tilgjengelig valgfag. Innen *praktisk håndverksfag* var det Blussvoll skole, Hoeggen skole, Huseby ungdomsskole, Sunnland skole, Sverresborg skole og Ugla skole.¹⁷¹ På bakgrunn av at disse skolene har hatt valgfagene, åpner det opp muligheten for et mulig samarbeid mellom skolen eller skolene og museet, slik at elevene kan bruke museet til valgfag.

På den andre siden må man tenke på tidsaspektet, det må være praktisk for skoleklassen å komme seg til museet. I intervjuet ble Sverresborg skole nevnt som en alternativ samarbeidsskole, dette passer også fint med tanke på at skolen hadde valgfaget *praktisk håndverksfag* i skoleåret 2021-2022. På bakgrunn av dette vil jeg trekke frem Sverresborg skole som det beste alternativet, siden de har en bakgrunn med ett av valgfagene, samt at skolen ligger rett ved museet og elevene kan dermed gå til og fra museet.

Derimot tilbyr ikke Sverresborg skole noen av de relevante valgfagene i skoleåret 2023-2024. I skoleåret som kommer tilbyr de følgende: *Produksjon og scene, Medier og kommunikasjon, Fysisk aktivitet og helse, Design og redesign, Teknologi og design, Friluftsliv, Innsats for andre og Programmering*.¹⁷² Ved et eventuelt samarbeid med en ungdomsskole må man da etablere samarbeidet før valgfagene er satt for neste skoleår. For at elevene så skal ønske å ha valgfaget, kan det være en ide å gi dem en smakebit, ved å invitere elevene for en orientering

¹⁷⁰ Utdanningsdirektoratet u.å. - c

¹⁷¹ Utdanningsdirektoratet u.å. - c

¹⁷² Sverresborg skole u.å.

på museet. Gjennom museet kan man skape interesse for valgfagene og gi skolen en relevant arena å ta i bruk. Bruken av Litjbuan som læringsarena for valgfagene kan videre bli med på å skape innsikt og bevissthet innen tradisjonshåndverk, samt rekruttering til feltet.

6.3.4 Forslag til gjennomføring av skoleopplegg for praktisk håndverksfag

Gjennom et skoleopplegg for valgfaget *praktisk håndverksfag* er det tradisjonshåndverket som står i fokus. Her vil jeg foreslå at første gang elevene blir introdusert for Litjbuan som læringsarena, kan man ha et oppsett som er likt formidlingsopplegget *Fra skog til hus*.

Forskjellen er bare at det er kunnskap *i*, gjennom restaureringen av Litjbuan som står i fokus. Dermed passer det best å begynne på Meldalstunet, hvor man får en introduksjon av gården og prosjektet, før man så beveger seg til laftehallen og får en praktisk innsikt i arbeidet som foregår.

Ved å møte museumshåndverkerne, får elevene et innblikk i arbeidet de gjør gjennom restaureringen av Litjbuan. På bakgrunn av dette får elevene en innsikt i håndverk som yrke, samt som tradisjon i form av tradisjonshåndverket lafting. Restaureringen kan også settes i et bærekraftig perspektiv. Gjennom skoleopplegget burde man legge til rette for at elevene får bruke ulike typer verktøy som er relevant for lafteprosessen, samt hvordan man vedlikeholder dem. Elevene burde også få en innføring i ulike tresorter og deres egenskaper, samt erfaring med bearbeidelse av dem. Ved å legge til rette for disse punktene kan man dra inn følgende kompetansemål:¹⁷³

- Velge verktøy og begrunne valget, og bruke og vedlikeholde verktøyene på en trygg måte.
- Utforske og beskrive råmaterialers egenskaper og bruksområder.
- Drøfte valg av råmaterialer og produksjon i et bærekraftig perspektiv.

Samtidig er forståelse for håndverk som tradisjon bare en del av innsikten elevene skal få gjennom valgfaget. Dermed blir det mest relevant for skoleopplegget, at bruken av museet inngår som en mindre del i undervisningen. Man kan da sette opp et visst antall møter på museet hvor elevene får utforsket tradisjonshåndverket lafting. En idé kan være at elevene får være med på å ferdigstille stokker til laftet. Eventuelt om museet har kommet seg mye lengre

¹⁷³ Kunnskapsdepartementet 2020b

inn i restaureringsprosessen, kan det også være andre håndverk som blir gjeldende. Det kan da være relevant for elevene å være med på restaureringen av vinduer, dører eller høvling av gulvbord. I tilknytning dette kan man dra inn de to kompetansemålene «forstå og følge arbeidstegninger eller instruksjoner for å lage et produkt»¹⁷⁴ og «ferdigstille produkter på en håndverksmessig, funksjonell, kreativ og estetisk måte».¹⁷⁵ Når det kommer til valgfag kan antallet elever variere, dette betyr at det kan være fullt mulig å bruke laftehallen for utprøving av redskaper hvis det er plass. Samtidig vil jeg her trekke inn ideen om en undervisningshall som jeg nevnte i del 6.2.2.

6.3.5 Forslag til gjennomføring av skoleopplegg for kulturarv

På bakgrunn av valgfagets kjerneelementer, hvor det er et fokus på både kunnskap *om*, *i* og *gjennom* tradisjonshåndverk, vil jeg foreslå å sette det opp likt som dagens formidlingsopplegg *Fra skog til hus*. Forskjellen er at man i større grad går dypere inn i det kulturminnefaglige aspektet av tradisjonshåndverk, hvor læringsarenaen Litjbuuan bestående av laftehallen og Meldalstunet, blir brukt for å sette tematikken inn i en relevant kontekst.

Innen skoleopplegget blir det relevant å etablere forskjellen mellom materiell og immateriell kulturarv, samt hvordan de er ulikt forvaltet. Man kan også åpne opp for refleksjon rundt forvaltning og vern av tradisjonshåndverk, både museets rolle og elevens rolle. Videre kan man sette forvaltningen av tradisjonshåndverket inn i et samfunnsmessig og bærekraftig perspektiv. Ved å dra inn de nevnte punktene i skoleopplegget kan man trekke inn kompetansemålene «drøfte hvordan man kan ved å bruke, formidle og videreutvikle kulturarv på en bærekraftig måte kan ta vare på den for framtiden»¹⁷⁶ og «utforske og formidle hvordan materiell og immateriell kulturarv utvikler seg i samspill med, og er en del av, et moderne, mangfoldig samfunn».¹⁷⁷

Samtidig er bruk av kulturarven en del av valgfaget, dette legger til rette for at elevene skal få erfaring og innsikt i utøvelsen av tradisjonshåndverk. Dette innebærer at elevene i et skoleopplegg også må få kunnskap *i*, gjennom utprøving av relevante verktøy. Laftehallen blir et utgangspunkt der elevene får innsikt i restaureringsprosessen, samt hvor de kan prøve ut

¹⁷⁴ Kunnskapsdepartementet 2020b

¹⁷⁵ Kunnskapsdepartementet 2020b

¹⁷⁶ Kunnskapsdepartementet 2020a

¹⁷⁷ Kunnskapsdepartementet 2020a

redskaper man bruker i lafteprosessen. Dette punktet blir relevant for kompetansemålet «Bruke ferdigheter, teknikker, redskaper og verktøy for å utøve ulike håndverk og tradisjoner».¹⁷⁸

Som ved valgfaget praktisk håndverksfag, er innsikt i tradisjonshåndverk en liten del av forståelsen elevene skal få gjennom valgfaget. I et skoleopplegg blir det mest relevant å sette opp et visst antall møter på museet, som legger vekt på tradisjonshåndverket lafting. På den andre siden legger faget opp til at elevene skal få innsikt i ulike typer kulturarv, ved dette kan man videre i skoleopplegget bruke museets andre antikvariske bygninger, utstillinger og gjenstander. Dette gjør *kulturarv* til det mest fleksible faget, ved at man videre i bruken av museet kan gi elevene innsikt og fordypning i andre aspekter av den materielle og immaterielle kulturarven, samt ulike tradisjoner.

6.4 En dynamisk læringsarena for tradisjonshåndverk

I denne delen vil jeg kort se på hvordan man kan bruke Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk, med tanke på hvor restaureringens prosess er i fremtiden. Det første temaet jeg vil ta for meg, er inkluderingen av andre tradisjonshåndverk. På dette tidspunktet er det restaureringen av selve laftekassen som er hovedfokuset. Samtidig har hovedhuset andre elementer som skal inn igjen, som vinduer, dører, trapper, og gulv. Tømmerens arbeid har stått i fokus, men man kan også inkludere snekkerens tradisjonshåndverk.

I dag er det lite som skjer på selve Meldalstunet, men i fremtiden skal laftekassen settes opp igjen på grunnmuren. Formidlingen må settes i en relevant kontekst når det kommer til restaureringsprosessen, dermed blir det relevant å bruke tunet mer aktivt i formidlingen av tradisjonshåndverk. Når det blir gjort aktivt arbeid på tunet, blir det mer naturlig å flytte introduksjonen av verktøy og eventuelle demonstrasjoner dit istedenfor laftehallen. Ved laftingen av hovedhuset på grunnmuren, kan man også putte det inn igjen i lafteverkstedet, da kan elevene bruke det som inspirasjon istedenfor Engelsjordstua. Et annet effektivt tiltak man kan knytte, inn er å sette opp et publikumsstillas, ved dette kan elevene komme opp i stillaset og se på arbeidet håndverkerne holder på med, samt snakke med dem.

¹⁷⁸ Kunnskapsdepartementet 2020a

Restaureringsarbeidet på hovedhuset vil på et tidspunkt fullføres, samtidig er ikke fullføringen av hovedhuset slutten på bruken av Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk. Det er flere bygninger på tunet som skal restaureres. Det er kornlåven og stallen som er i den mest kritiske tilstanden, og som står for tur.¹⁷⁹ Dette gjør at man innen bruken av Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk, kan bruke stallen og kornlåven for å sette formidlingsleggets innhold i en relevant kontekst, og gjennom dette skape innsikt og bevissthet og rekruttering til tradisjonshåndverk.

Et sentralt element når det kommer til bruken av Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk, er at museet må tilpasse seg etter hvor man er i restaureringsprosessen. Ut ifra hvor langt man har kommet i istandsettingen, samt hvor dette skjer, vil det sette føringer for hva som er relevant å snakke om, vise elevene og for elevene å gjøre i form av aktiviteter. Med andre ord er Litjbuan en dynamisk læringsarena som forandrer seg i takt med restaureringen.

6.5 Oppsummering

I dette kapitlet har det blitt skissert forslag til hvordan man videre kan bruke Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk. Skisseringene er rettet mot formidlingsopplegg for ungdomsskoleelever. Et forslag retter seg mot utviklingen av siden *formidling og læring* på museets nettside. For at formidlingsoppleggets relevans skal bli tydeligere for skolene, er det en ide å skrive mer utfyllende om oppleggets innhold, samt legge ved hvilke fag og kompetansemål det kan komme under. Videre har det blitt skissert forslag til bruken av den fysiske arenaen i form av skoleopplegg. Av fellesfagene er det *kunst og håndverk* som blir mest relevant. Kjerneelementene *kulturforståelse* og *håndverksferdigheter* blir brukt som grunnlag for å knytte faget til tradisjonshåndverk. En annen mulig bruk av Litjbuan er som læringsarena for valgfag. Valgfag man kan knytte til tradisjonshåndverk, er *kulturarv* og *praktisk håndverksfag*. Med utgangspunkt i dette kan man opprette et samarbeid mellom museet og en eller flere skoler, slik at elevene kan komme til museet for å ha valgfag.

¹⁷⁹ Epost arkitekt/konservator NMF Trøndelag Folkemuseum, 8.mai 2023

7 Konklusjon og oppsummering

Gjennom det internasjonale utviklingsprosjektet *House of Arts and Crafts* har MiST fått inn midler til å restaurere 1600-talls markagården Litjbuan. I denne oppgaven har jeg sett på hvordan man kan bruke Litjbuan som en læringsarena for tradisjonshåndverk. En del av oppgaven ser på dagens bruk av læringsarenaen gjennom formidlingsopplegget *Fra skog til hus*. Som utgangspunkt for analysen har jeg basert meg på den kontekstuelle læringsmodellen av Falk og Dierking. Videre har det blitt sett på hvordan museet legger opp til læring og et potensielt læringsutbytte. For å se på dette har jeg tatt utgangspunkt i teorier og metoder fra den pedagogiske plattformen *Mange erfaringer i mange rom*, samt de *generelle læringsutbyttene* (GLO).

Når det kommer til den personlige konteksten, har jeg tatt utgangspunkt i hvordan museet retter seg mot den elevenes personlige agenda. Det blir da identifisert fire relevante elementer: bruk av læreplan, tilpasning til målgruppe, forarbeid og ulike læremåter. Bruk av læreplan og forarbeid kan bli med på å påvirke elevenes personlige agenda, det er også noe som kan minske dissonansen mellom museet og elevenes agenda. Tilpasning til målgruppe og ulike læremåter blir en måte å rette seg mot elevenes ferdigheter og kunnskapsnivå, samt foretrukne læremåter. De ulike læremåtene man kan identifisere i opplegget er den praktiske, interpersonlige og eksistensielle. De ulike læremetodene kan også bli med på å stimulere ulike intelligenser, tre av de som blir stimulerte i opplegget er den visuell-romlige intelligensen, den kroppslig-kinetiske intelligensen og interpersonlige intelligensen. Man kan også trekke inn elevenes indre motivasjon til å lære, relevante punkter som blir lagt til rette for er valgfrihet, kontroll av egen læring, utfordringer og samarbeid.

Litjbuan, museets laftehall, laftesettet og relevante verktøy blir med på å danne formidlingsoppleggets fysiske rammer, og er de fysiske elementene elevene samhandler med. De fysiske elementene blir videre brukt for å sette formidlingsoppleggets tematikk inn i en relevant kontekst, med andre ord knytter man det teoretiske og praktiske til noe konkret. Ved at man kan knytte kunnskap *om* og *gjennom* tradisjonshåndverk til den fysiske konteksten, kan man også si at den danner læringsarenaen, den blir miljøet hvor læringen skjer. Ved at innholdet blir knyttet til en relevant kontekst kan det gjøre det enklere for elevene å lære den nye kunnskapen, samt for elevene å ta den med seg inn i nye situasjoner.

Innen dagens formidlingsopplegg er det kunnskap *om* og *gjennom* som er de to gjeldende kunnskapsdimensjonene. Det eneste forholdet elevene får til kunnskap *i*, er gjennom det pågående restaureringsarbeidet og håndverkeren som tradisjonsutøver.

Formidlingsopplegget er dialogbasert og det er lagt opp til at elevene skal lære i dialog med hverandre, museumspedagogen og håndverkeren. Gjennom dette blir den sosiale konteksten en sentral del av formidlingsopplegget. Sosial interaksjon bli lagt til rette for i opplegget gjennom spørsmål, diskusjon, refleksjon, lafteverkstedet og demonstrasjon. Gjennom sosialt samvær med andre får elevene muligheten til å forklare sin egen læring ovenfor andre og det blir da enklere for dem å huske den nye kunnskapen.

Siden oppgaven i stor grad er teoretisk basert, har jeg ikke fått snakket med elevene om deres læringsutbytte. På bakgrunn av dette blir det sett på det potensielle læringsutbyttet til elevene. Ved bruken av kunnskap *om* tradisjonshåndverk kan man knytte inn læringsutbyttene *kunnskap og forståelse*, samt *holdninger*. Kunnskap *gjennom* kan gi elevene et læringsutbytte i elementer som ikke er direkte knyttet til formidlingsoppleggets tematikk. Man kan også knytte inn læringsutbyttet *kunnskap og forståelse* innen tematikker som bærekraft og klima. Gjennom formidlingsoppleggets aktiviteter kan man knytte inn læringsutbyttet *ferdigheter*. Dette kan være kommunikasjonsferdigheter, intellektuelle ferdigheter, sosiale ferdigheter eller fysiske ferdigheter. Aktivitetene kan også komme under punktet *fornyelse, inspirasjon og kreativitet*. Samtidig er dette bare potensielle læringsutbytter, og hva hver enkelt elev tar med seg videre fra formidlingsopplegget er noe unikt for hver enkelt.

Den andre delen i oppgaven tar et fremtidsrettet preg og skissere hvordan man videre kan utvikle bruken av Litjbuane som en læringsarena for tradisjonshåndverk. Først blir fokuset rettet mot presentasjonen av formidlingsopplegget gjennom museets nettside. Til nå er det få ungdomsskoleklasser som har deltatt på formidlingsopplegget, samtidig er det ikke noe som står om opplegget på museets nettside. Det blir da foreslått å skrive om oppleggets hovedelementer og knytte inn hvilke fag og kompetansemål det kan komme under, gjennom dette får opplegget en tydeligere relevans i en skolesammenheng.

Videre har det blitt skissert hvordan man kan bruke den fysiske arenaen til utvikling av skoleopplegg. I dag er formidlingen til ungdomsskoleelever knyttet til samfunnsfag, hvor historie og geografi også kommer under dette faget. Det har da blitt sett på hvilke andre

fellesfag som er relevant for formidlingsoppleggets tematikk. *Kunst og håndverksfaget*, med kjerneelementene *kulturforståelse* og *håndverksferdigheter* blir relevant å knytte inn i opplegget. Man kan bruke det samme formidlingsopplegget man har i dag, men et sentralt element det må tilrettelegges for er kunnskap *i* tradisjonshåndverk gjennom utprøving.

Jeg har også sett på muligheten for et samarbeid mellom museum og skole, hvor elvene kan komme til museet for å ha valgfag. Det har da blitt utforsket hvilke valgfag som kan knyttes til tematikken tradisjonshåndverk. Av totalt 16 valgfag, utmerket *kulturarv* og *praktisk håndverksfag* seg som de to mest relevante. Av mulige samarbeidsskoler er det Sverresborg skole som utmerker seg som det beste alternativet. De har tidligere hatt ett av valgfagene, samt at skolen ligger rett ved museet, noe som gjør det enkelt for elvene å komme seg til og fra.

Kulturarv har elementer som retter seg mot både kunnskap *om*, *gjennom* og *i*. Derimot er praktisk håndverksfag i stor grad rettet mot kunnskap *i*. På lik linje med *kunst og håndverksfaget*, må museet innen valgfagene også legge til rette for kunnskap *i* tradisjonshåndverk, gjennom utprøving. Samtidig er tradisjonshåndverk bare ett av feltene elevene skal få innsikt i gjennom valgfagene. Dermed blir det hensiktsmessig at man setter opp et visst antall undervisningstimer på museet. På den andre siden er det andre tematikker innen valgfagene som kan knyttes videre til museets utstillinger, gjenstander og andre antikvariske bygninger.

Når det gjelder dagens bruk av læringsarenaen eller skisseringene av den fremtidige bruken, blir restaureringsprosessen et sentralt element. Innen skoleopplegg må bruken av Litjbuane settes i en relevant kontekst, formidlingen må lages rundt hva som blir gjort, og hvor det blir gjort. På bakgrunn av dette vil restaureringsprosessen sette føringer for hva det er relevant å snakke om, vise elevene og for elevene å gjøre i form av aktiviteter. Litjbuane er dermed en dynamisk læringsarena, og dens bruk forandrer seg i takt med restaureringsprosessen.

Litteratur og kilder

Publiserte kilder

ABM-utvikling. (2010). *Immateriell kulturarv i Norge*. Kulturrådet.

<https://www.kulturradet.no/documents/10157/a12b2499-0e89-4548-96f5-a63bacf843eb>

Black, G. (2012). *Transforming museums in the twenty-first century*. Routledge.

Eggset, A. & Slettan, D. (1985). *Kildene forteller: Livet på en markagård – Litjbu*
(skriftserie nr. 2). Trøndelag Folkemuseum.

Falk, E. (2013). Det levende håndverket. I E, Falk & D, Feldborg (Red.), *Leve kulturarven* (s. 117-125). Museumsforlaget.

Falk, J. H. & Dierking, L. D. (2000). *Visitor experiences and the making of meaning*. AltaMira press.

Falk, J. H. & Dierking, L. D. (2013). *The museum experience revisited*. Routledge.

Falk, J. H., Dierking, L. D. & Adams, M. (2006). Living in a Learning Society: Museums and Free-choice Learning. I S. MacDonald (Red.), *A Companion to Museum Studies* (323-339). Blackwell Publishing Ltd.

Frøyland, M. (2010). *Mange erfaringer i mange rom: Variert undervisning i klasserom, museum og naturen*. Abstrakt forlag AS.

Gilje, N. (2021, 9. august). Taus kunnskap. I *Store norske leksikon*.

https://snl.no/taus_kunnskap

Godal, J. B. (2007). Hjelper omgrepet handlingsbåren kunnskap oss i framtid for handverket? I E, Falk (Red.), *Festskrift: Jon Bojer Godal 70 år: Norsk handverksutvikling – NHU 20 år* (s.11-22). Maihaugen.

Hansen, A. (2014). The heritage learning framework and the Heritage Learning Outcomes. I D. Christidou (Red.), *Implementing Heritage Learning Outcomes* (7-24). Jamtli Forlag.

Hansen, A. & Zipsane, H. (2017). The challenge of professionalism and institutional self-understanding: a short communication. *Int. J. Knowledge-Based Development*, Vol. 8 (1), 89-100.

Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museums and Education: purpose, pedagogy, performance*. Routledge.

Jacobsen, D. I. (2022). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (4.utg.). Cappelen Damm Akademisk.

Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i kunst og håndverk (KHV01-02)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/khv01-02>

Kunnskapsdepartementet. (2020a). *Læreplan i valgfaget kulturarv (LKA01-02)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/lka01-02>

Kunnskapsdepartementet. (2020b). *Læreplan i valgfaget praktisk håndverksfag (PHF01-02)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/phf01-02>

Læring. (u.å.). I *Medisinsk ordbok*. Ordnett. Hentet 13. mars fra <https://www.ordnett.no/search?language=no&phrase=l%C3%A6ring&showSignLanguage=false&selectedPubs=17>

Læringsarena. (u.å.). I *Stor norsk ordbok*. Ordnett. Hentet 13. mars fra <https://www.ordnett.no/search?language=no&phrase=l%C3%A6ringsarena>

Meld. St. 18 (2020-2021). *Oppleve, skape, dele. Kunst og kultur for, med og av barn og unge*. Kultur- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/57f98cf5845f4d3093b84a5f47cef629/nn-no/pdfs/stm202020210018000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 23 (2020-2021). *Musea i samfunnet: Tillit, ting og tid*. Kultur- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/573ad8ffd103469087db8ee693de5060/nn-no/pdfs/stm202020210023000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 28 (2015-2016). *Fag- Fordyping – Forståelse – En fornyelse av Kunnskapsløftet*. Kunnskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/e8e1f41732ca4a64b003fca213ae663b/no/pdfs/stm201520160028000dddpdfs.pdf>

Museene i Sør-Trøndelag. (2022). *Strategisk handlingsplan: 2023-2026*. <https://dms-cf-05.dimu.org/file/019EBwFCceUzh>

Norgeskart. (u.å.). [Søk på stedsnavnet Trøndelag Folkemuseum] Hentet 15. mai 2023 fra <https://norgeskart.no/#!?project=norgeskart&layers=1002&zoom=14&lat=7040843.62&lon=268378.76&markerLat=7040843.617441574&markerLon=268378.7649472112&p=searchOptionsPanel&sok=tr%C3%B8ndelag%20folke>

Planke, T., Moe, A. K. & Walle, T. (Red.). (2018). *Immateriell kulturarv på museum*. Museumsforlaget.

Prop. 73. (2005-2006). *Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven*. Utenriksdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/3a539fcb9b4f4081bef0b3b956384ebe/no/pdfs/stp200520060073000dddpdfs.pdf>

Riksantikvaren. (2023, 11. april). *Restaurering og revitalisering av Casa Artelor*. Hentet 8. mai 2023 fra <https://www.riksantikvaren.no/prosjekter/eos-prosjekter/restaurering-og- revitalisering-av-casa-artelor/>

Skagen, K. (2022, 27. september). John Dewey. Store norske leksikon. Hentet 3. mars 2023 fra https://snl.no/John_Dewey

Sverresborg skole. (u.å.). *Valgfag*. Hentet 8. mai 2023 fra

<https://sites.google.com/ou.trondheim.kommune.no/nyi8klasse20202021/valgfag>

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (4. utg.).

Fagbokforlaget.

Tjora, A. (2020, 3. desember). Sosialkonstruktivismen. Store norske leksikon. Hentet 4. mai

2023 fra <https://snl.no/sosialkonstruktivisme>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- a). *Bevare meg vel*. Hentet 5. mai 2023 fra

<https://sverresborg.no/kunnskap/bevare-meg-vel>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- b). *Borgen*. Hentet 5. mai 2023 fra

<https://sverresborg.no/borgen>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- c). *Bunad i 100! Trønderbunadens historie*. Hentet 8. mai

2023 fra <https://sverresborg.no/hva-skjer/bunad-i-100-tronderbunadens-historie>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- d). *Byen*. Hentet 5. mai 2023 fra <https://sverresborg.no/byen>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- e). *Bygda*. Hentet 5. mai 2023 fra

<https://sverresborg.no/bygda>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- f). *Formidling og læring*. Hentet 8. mai 2023 fra

<https://sverresborg.no/formidling-og-laring>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- g). *Gjenstander*. Hentet 5. mai 2023 fra

<https://sverresborg.no/gjenstander>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- h). *Grunnskole*. Hentet 13. mai 2023 fra

<https://sverresborg.no/grunnskoler>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- i). *Litjbuuan – en markagård fra Meldalen*. Hentet 5. mai 2023

fra <https://sverresborg.no/litjbuuan-eos>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- j). *Livsbilder*. Hentet 5. mai 2023 fra

<https://sverresborg.no/livsbilder>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- k). *Meldalstunet*. Hentet 5. mai 2023 fra

<https://sverresborg.no/meldalstunet>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- l). *Museene i Sør-Trøndelag*. Hentet 5. mai 2023 fra

<https://mist.no/vare-museer>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- m). *Museets historie*. Hentet 5. mai 2023 fra

<https://sverresborg.no/om>

Trøndelag Folkemuseum. (u.å.- n). *Venneforeningen*. Hentet 7. mai 2023 fra

<https://sverresborg.no/venneforeningen>

Utdanningsdirektoratet. (2020, 14. august). *Opplæring i valgfag på ungdomstrinnet*.

<https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Innhold-i-opplaringen/opplaring-i-valgfag-pa-ungdomstrinnet/>

Utdanningsdirektoratet. (2022). *Fag- og timefordeling og tilbudsstruktur for Kunnskapsløftet Udir-1-2022*. Hentet 22. mars 2023 fra

<https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Innhold-i-opplaringen/udir-1-2022/vedlegg-1/2.-grunnskolen/>

Utdanningsdirektoratet. (u.å.- a). *Fag- og timefordeling og tilbudsstruktur for Kunnskapsløftet Udir-1-2022*. Hentet 3. mai 2023 fra

<https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Innhold-i-opplaringen/udir-1-2022/vedlegg-1/2.-grunnskolen/#>

Utdanningsdirektoratet. (u.å.- b). *Fakta om grunnskolen 2022-2023*. Hentet 7. mai 2023 fra

<https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/analyser/fakta-om-grunnskolen/fakta-om-grunnskolen/#fysisk-aktivitet-og-helse-er-det-mest-populare-valgfaget>

Utdanningsdirektoratet. (u.å.- c). *Grunnskolekarakterer*. Hentet 12. mai 2023 fra [https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/grunnskolekarakterer/?rapportsideKode=GSK_GSKarakterer&filtre=EierformID\(-10\)_EnhetID\(-12\)_FagID\(60_185_985_995_1746_2127_2207_2467_2722_2804_2820_2933_3372_3572_30203_30204_30205_30206_30207_30208_30209_30210_30211_30212_30213_30214_30215_30216_30217\)_KaraktertypeID\(1\)_KjoennID\(-10\)_TidID\(202006_202106\)_VisAntallPersoner\(1\)_VisKarakterfordeling\(0\)&radsti=F!\(2820\)_\(*\)\(2820.*\)](https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/grunnskolekarakterer/?rapportsideKode=GSK_GSKarakterer&filtre=EierformID(-10)_EnhetID(-12)_FagID(60_185_985_995_1746_2127_2207_2467_2722_2804_2820_2933_3372_3572_30203_30204_30205_30206_30207_30208_30209_30210_30211_30212_30213_30214_30215_30216_30217)_KaraktertypeID(1)_KjoennID(-10)_TidID(202006_202106)_VisAntallPersoner(1)_VisKarakterfordeling(0)&radsti=F!(2820)_(*)(2820.*))

Upubliserte kilder

Dokumenter

Kolstad, S.R. (2021). *Litjbuan gjennom historien: Markagarden Litjbuan, fra Meldal til Sverresborg*.

Trøndelag Folkemuseum, Christina Søhol, manus *Fra skog til hus 2 timer – med barking og pjål*, 2022.

Formelle intervju

Heimsbakk, Olav Arne, avdelingsleder/tømrer, Trøndelag Folkemuseum, intervju 19. januar 2023.

Søhol, Christina. R., museumspedagog, Trøndelag Folkemuseum, intervju 19. januar 2023

Søhol, Christina, R., museumspedagog, Trøndelag Folkemuseum, intervju. 19. april 2023

Annen kommunikasjon

Søhol, Christina. R., museumspedagog, epost 14. april 2023.

Søhol, Christina. R., museumspedagog, epost 28. april 2023.

Nystu, Even, arkitekt/konservator NMF, epost 8.mai 2023.

Vedlegg 1

Intervjuguide ansatte MiST

De uthevede ordene er temaene jeg er mer interessert å få innsikt i, under dem har jeg relevante spørsmål. Dette er også gjort for å systematisk kunne stille relevante spørsmål ut ifra hvert enkelt intervjuobjekts kompetanse.

Dokumentasjon:

- Hvordan vil du beskrive tradisjonelt bygghåndverk?
- Hvordan dokumenteres arbeidet som utføres på Litjbuan?
- Hvilken type informasjon blir dokumentert?
- Hvor mye har blitt dokumentert siden arbeidet på bygget startet?
- Hvem er med på dokumentasjonsarbeidet?
- Hva har arbeidsfordelingen å si for dokumentasjonen?
- Hvilke utfordringer møter man på gjennom dokumentasjonsarbeidet med bygget?

Forskning:

- Blir det forsket på tradisjonshåndverk?
- Hvilken type tradisjonshåndverk er mest fremtredende i forskningen?
- Har museet en egen strategisk plan for forskning og kunnskapsutvikling?
- Hvilke parter er involvert i forskningen?
- Hvilke utfordringer møter man på når det forskes på tradisjonshåndverk?

Formidling:

- Hvilket fokus har det vært på formidlingen av tradisjonshåndverk frem til nå?
- Hvordan blir tradisjonshåndverk formidlet på museet i dag?
- Hvilken tradisjonshåndverk er mest fremtredende i formidlingen?
- Hvem er med på formidlingen?
- Hva har arbeidsfordelingen å si for formidlingen?
- Hvilke målgrupper er formidlingen rettet mot?
- Hva er viktig når man skal formidle/lære bort tradisjonshåndverk?
- Finnes det noen førende dokumenter for museets formidling?
- Hvilke utfordringer møter dere på når det kommer til formidlingen av tradisjonshåndverk?

Formidling av Litjbuan og tradisjonshåndverk:

- Hvordan har Litjbuan tidligere blitt brukt i formidlingen av tradisjonshåndverk?
- Hvilke elementer har dere med i dagens formidling av tradisjonshåndverk i tilknytning Litjbuan?

Vedlegg 2

Etterspørsmål til museumspedagog:

- Er formidlingsopplegget Fra skog til hus et vanlig skoleopplegg eller er det en DKS produksjon?
- Når det kommer til manuset jeg har, er informasjonen som blir formidlet lik den dere formidler i dag? Det samme gjelder aktivitetene.
- Er håndverker alltid med i formidlingsopplegget, eller holder dere det også uten han?
- Kan du ta meg gjennom hvordan opplegget er i dag?
 - o Blir utgangen til friluftsmuseet et naturlig samlepunkt før man begynner opplegget, stilles det grunnleggende spørsmål her osv?
 - o Har dere et fast startpunkt for opplegget, eller varierer det?
 - o Når du skal vise verktøy gjøres dette alltid i laftehallen eller er dette noe som varierer?
 - o Når elevene prøver ut teknikker, tar dette sted i selve laftehallen eller bruker dere også områder på tunet eller ved laftehallen?
 - o Er laftehallen alltid et element som er med i formidlingen?
 - o Er det fortsatt de samme verktøyene man finner i manuset som skal prøves ut?
 - o Blir formidler med på å veilede når verktøyene skal prøves ut?
- **Bruk av læreplan:** Du sier at dere lager opplegg som kan gå innunder et fag i skolen og/eller treffer de tverrfaglige målene i den overordna delen av læreplanene. Hvilke fag i ungdomsskolen har dere lagt opplegget under, eventuelt hvilke tverrfaglige mål legger dere vekt på i formidlingen til ungdomsskoleelever?
- Hva tenker du kunne vært fint forarbeid for ungdomsskoleelever med tanke på formidlingsopplegget?
- **Litt om elevene:** Har det vært noen ungdomsskoleklasser som har deltatt på opplegget i år?
- Husker du om du har lagt merke til at elevene synes at det er spennende og uvant å være på museum, kan de bli distraherete av museets elementer?
- Hjelper eventuelt gåturen til hallen eller tunet på elevenes konsentrasjon?
- Har du lagt merke til at elevene hjelper hverandre når de prøver ut verktøy, deler erfaringer osv?

